

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

**Fenomén tetování – tělo jako sociokulturní a
výtvarný dokument**

**The phenomenon of tattoos - body as a socio-
cultural and artistic document**

Bakalářská práce

Karel Bokr

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Šmíd Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Vychovatelství

Typ studia: Kombinované studium

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci na téma Fenomén tetování – tělo jako sociokulturní a výtvarný dokument vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce PhDr. Jana Šmída Ph.D. samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22. listopadu 2012

.....
Karel Bokr

Poděkování :

Zde bych chtěl poděkovat PhDr. Janu Šmídovi Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi poskytl v průběhu přípravy a psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat za ohleduplnost při mém psaní svým rodičům.

Fenomén tetování – tělo jako sociokulturní a výtvarný dokument

Anotace:

Práce zachycuje fenomén tetování jako sociokulturní jev, který je rozšířen na celém světě. Snaží se popsat jeho bohatou historii, všímá si nejen jeho významu estetického, ale i náboženského a společenského v různých sociokulturních společenstvích. Při popisu nejčastějších motivů vychází nejen z tradiční inspirace, ale popisuje i jejich vývoj v čase. Symboliku, význam a funkce tetování přibližuje a vysvětluje na příkladu vězeňské komunity, kde nad funkcí okrasnou – estetickou - převládá funkce informativní, vypovídající o svém nositeli údaje důležité nejen pro něj, ale i pro jeho okolí.

Klíčová slova: tetování – symbol – funkce tetování - semiotika – sémantika – syntaxe – pragmatika – had – drak.

The phenomenon of tattoos - body as a socio-cultural and artistic document

Abstract:

The work captures the phenomenon of tattoos as a sociocultural phenomenon that is widespread throughout the world. It tries to describe its rich history, noting its importance not only aesthetic, but also religious and social in different socio-cultural communities. In the description of the most common themes based not only on traditional inspiration, but also describes their evolution in time. Symbolism, meaning and function approaching tattoos and explains the example of the prison community, where over ornamental features - aesthetic - predominant feature informative, revealing important details about its wearer not only for him but also for its surroundings.

Keywords: tattoos - symbol - function tattoo - semiotics - semantics - syntax - pragmatics - snake - dragon.

Obsah

Úvod	7
1. Tetování dnes	8
1.1 Dnešní pohled na fenomén tetování	8
1.1.1 Vliv médií na současnou produkci tetáže	12
1.2 Předsudky vůči tetování	14
2. Historie tetování	16
2.1 Historické rozšíření	16
2.2 Znovuobjevení tetování	19
3. Tělo jako výtvarný document	19
3.1 Současné trendy v tetování	23
4. Účely tetování	24
5. Symbol obecně	33
6. Semiotika tetování	37
7. Konkrétní symbol a jeho místo v tetování	42
8. Současná interpretace a její význam pro tetování	46
9. Závěr	49
10. Použitá literatura, citace	50
PŘÍLOHOVÁ ČÁST PRÁCE - Ukázky současné produkce tetáže:	52

Úvod

K volbě tématu vedla zejména skutečnost, že tetování je v současnosti světově rozšířeným fenoménem a kromě řady předsudků laické veřejnosti a je o něm řada seriózních publikací. K vysvětlení jeho rozšíření lze přistoupit z pohledu psychologického, sociologického, antropologického, ale i kulturního, já se ve své práci budu snažit co nejvíce naplnit název zadání. Budu se tedy věnovat jak vlastnímu fenoménu tetování, tak i významu lidského těla z hlediska jeho postavení ve výtvarném umění.

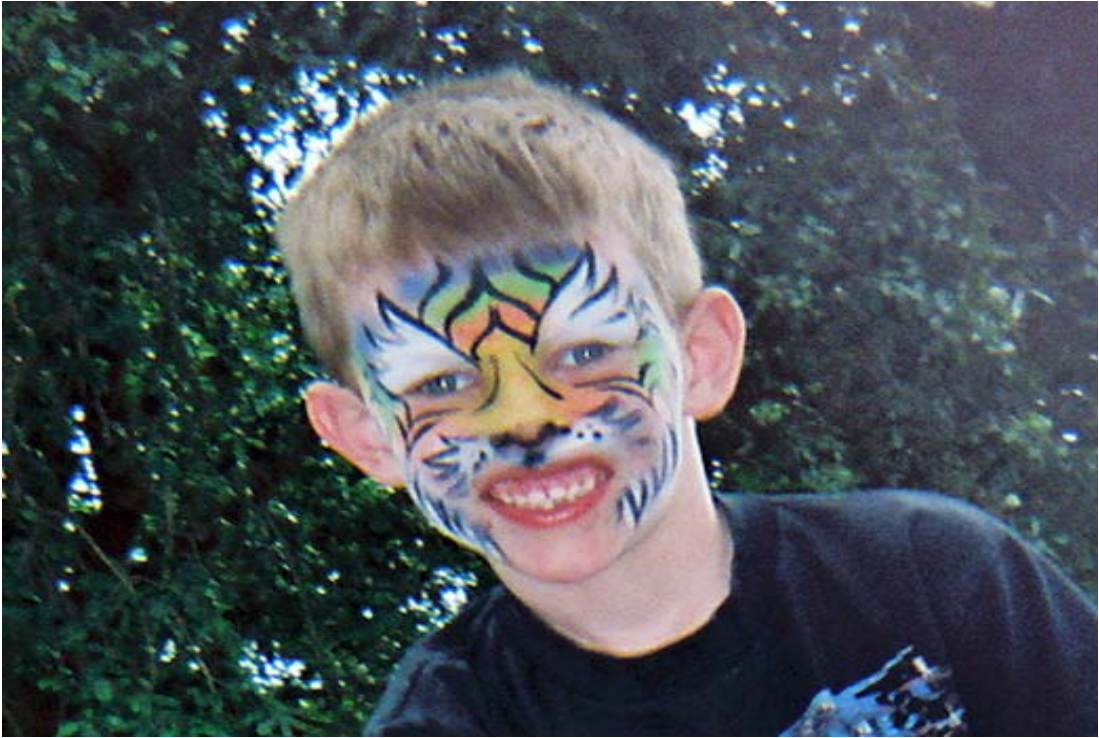
Fenomén tetování lze zařadit do sféry neverbální komunikace, ta zahrnuje výměnu znaků, zpráv a významů a lze se jí proto zabývat i z pohledu sémiotiky. V systému tetováží jednotlivé prvky tohoto systému sestávají jednak z vlastních obrazců a jednak z lidí, kteří s nimi nějakým způsobem manipulují. Význam je vytvářen pozorovatelem, tedy většinou ne nositelem, ale tvůrcem, který výsledek nějak interpretuje, vzájemnou souvztažnost znaků, tedy syntaxi, lze určovat z umístění na těle a ze vztahu k jiné tetováži. Dále ztah tetováže k objektivním skutečnostem - např. k rituálu či k určité konkrétní funkci může být posouzen z hlediska sémantiky a pragmatika se vztahuje k tomu, jak je tetováž následně interpretována pozorovatelem nebo uživatelem. Tetováž je vždy interpretována na základě toho, kdo je jejím pozorovatelem a jaké je východisko jeho pozorování.

1. Tetování dnes

1.1 Dnešní pohled na fenomén tetování

Ačkoliv se tetování stalo v posledních desetiletích oblíbeným, téměř celosvětovým fenoménem, nejde v žádném případě o novinku, která nemá žádnou historii. Má dlouhou tradici a jak ukazují archeologické nálezy mumifikovaných lidských těl, již pravěký člověk používal svoje tělo jako určitý podklad pro zdobení, které nemělo jen estetický, ale též magický, a zdá se, že i léčebný význam. Jak tedy pohlížet na současný celosvětový boom tohoto svého druhu umění? Jde skutečně pouze o snahu líbit se, připoutat pozornost, nebo o hlubší projev osobní svobody a individualizmu, zvláště v kontextu s tím, že některá, a to i rozšířená oficiální náboženství tetovaz výslovně zakazují? Možných odpovědí bude, jak už to bývá, určitě víc.

Tetování je v poslední době nejčastější a nejžádanější modifikací těla. Jeho oblibu lze zřejmě spojovat se znovuobjevením bodypaintingu, což je součást výtvarného umění používající k malbám většinou ženské tělo. Stejně jako u tetování jde o umění velice staré, za původní místo vzniku je považována Nová Guinea, kde ho domorodci používali pro náboženské účely, odtud se rozšířil do celého světa. Opět stejně jako tetování se určité renezanze dočkal v 60. letech v rámci hnutí hippies, skutečného rozkvětu se dočkal až v 90. letech minulého století. Pro ilustraci víceúčelového použití lze uvést dva obrázky bodypaintingu obličeje, z kterého vyplývá, že když dva dělají totéž, nemusí to být totéž. Jde o rozdíl mezi dětskou hrou a použitím v profesionální armádě. Je ovšem možný i zjednodušující pohled ženský – kluci si hrají v každém věku.

Tetování již dávno není výsadou nebo symbolem kriminálních, deviantů a jedinců, kteří se chtějí odlišovat za každou cenu, stalo se moderní záležitostí a pro některé skupiny nebo profese (sportovci, hvězdy popu a jiné celebrity) je dokonce součástí životního stylu. Například slavný bubeník Blink 182 má řadu tetování, která jeho fanoušci považují za úžasná, velký problém, ale budou mít zřejmě při snaze o napodobení svého vzoru.

V současnosti proniklo tetování jako oblíbená ozdoba těla do všech společenských vrstev naší společnosti, to pochopitelně změnilo názor většiny lidí na jeho nositele. Jev dříve spojovaný jen s minoritními společnostmi (námořníci, vězni) nevzbuzuje dnes, až na některé excesy, žádnou větší pozornost svého okolí. Podle seriózních průzkumů počet tetovaných jedinců stoupá, tomuto faktu lze snadno uvěřit při návštěvě koupaliště nebo v obdobích, kdy počasí umožňuje obnažit některé části těla. K masovému rozšíření, zejména mezi mladými lidmi, přispěla i obliba tetování mezi jejich idoly a vzory ze světa sportu a showbyznysu, které se tak snaží napodobit nebo tímto způsobem vyjádřit svoje sympatie k nim.

Je pochopitelné, že velký zájem – poptávka po službách – vyvolal i velkou nabídku a tak došlo k velkému rozvoji tetovacích salonů a s ním souvisejícímu zvyšování řemeslné, technické úrovně služeb, ale i k jejich zkvalitnění po stránce hygienické a estetické. Stalo se věcí profesionální hrdosti a etiky dobrého tetovače nepodlehnout nesmyslným, nevhodným, vulgárním a podobně hodnoceným přáním zákazníka i za cenu jeho ztráty. Na druhé straně rozmanitý vkus zákazníků, obrovská pestrost nabízených vzorů, stylů a motivů vytvářejí podmínky pro to, aby každý nositel mohl mít své osobité a individuální tetování.

Pokud se zamyslíme nad tím, zda jde o umění nebo určité řemeslo spočívající v kopírování nebo prostém přenesení předlohy na „plátno“ lidského těla bude odpověď výrazně modifikována podle toho, jaký má kdo k tetování vztah a bezprostředně navazuje na předcházející odstavec. Masové rozšíření nutně vede k tomu, že výsledky mohou být s velkým rozptylem, od primitivního tetování ve vězeňské komunitě po skutečné výtvarné dílo, nejen po stránce technické (provedení, barevnost), ale i umělecké – vnitřní náboj, kompozice a podobně. V literatuře se za nástup profesionálních grafiků a výtvarných umělců obecně na tetovací scénu považují sedmdesátá léta dvacátého století a vznikají i první školy tetování. Velkou motivací byl pochopitelně i zájem klientů, kterým již nestačilo být pouze nositelem tetování, ale požadovali stále větší a trendům odpovídající kvalitu, jak po stránce řemeslné, tak i estetické. Naopak někteří profesionální tetovači vystavovali svoje malby nebo grafiky v uměleckých galeriích a došlo tak k určitému sblížení až propojování s klasickým výtvarným uměním. Výsledkem byly i vyhraněné tetovací styly s ambicí velkého umění, například kubismus, šlo však početností i významem o určité výjimky, které se v repertoáru tetovacích salonů buď neobjevovaly vůbec, nebo nevědomky, prostě proto, že motiv se líbil tvůrci nebo nositeli. Téma lze asi uzavřít s tím, že jako všechno lze i tetování dělat dobře nebo špatně a že určitý umělecký, estetický náboj lze přiznat i výsledkům tetovacích salonů, zvláště pokud jsou v souladu s osobností svého nositele.

1.1.1 Vliv médií na současnou produkci tetování

V současném globálním, přetechnizovaném světě, kdy prakticky všichni a všechno je závislé na komunikačních technologiích hrají zásadní úlohu v ovlivňování názorů a postojů, ale i konkrétních činů sdělovací prostředky, zejména svojí propracovanou taktikou přímé, ale i nepřímé (skryté reklamy). Často užívaný název masmedia plně vystihuje jejich schopnost a potenci – ovlivnit široké veřejné mínění, někdy i zásadním způsobem. Tato vlastnost se týká pochopitelně i současnosti tak rozšířeného jevu, jakým je bezesporu tetování.

Při současné vysoké specializaci lidských činností a zároveň vysoké úrovni komunikačních prostředků není problémem získat konkrétní informace z jakéhokoliv oboru nebo činnosti. Na příslušných internetových stránkách nebo ve specializovaných magazínech věnujících se tetování lze najít prakticky všechny informace o této lidské činnosti – její dějiny, symboly, techniky, zdravotní rizika, nabídky vorů a obrazců. Cílem těchto médií většinou není působit na jedince, kteří nemají zájem se nechat tetovat nebo mají k tetování neutrální vztah, jde hlavně o to, zvyšovat informovanost příznivců tetování o společné zálibě. V konečném výsledku tedy nedochází k většímu nárůstu nově tetovaných nebo ke zvýšení počtu fanoušků nebo obdivovatelů této lidské činnosti.

Naproti tomu masmédia, dnes zejména televize a zábavní průmysl jsou cílena na mnohem větší počet obyvatel, kteří ale nemají vyhraněné zájmy a jsou snadno ovlivnitelní. I v dnešní době je z pohledu celé populace tetování tématem poněkud kontroverzním, nejednoznačně pojímaným, jak je ostatně opakovaně uvedeno i v této práci. Provádět tedy celoplošnou, otevřenou reklamu ať už samotného tetování nebo dokonce tetovacích salonů by nemuselo plnit svůj účel a ta se v této podobě ani příliš nepoužívá. Neznamená to však, že media nemohou ovlivnit, a to ve svých důsledcích velmi pozitivně, vztah širší veřejnosti k fenoménu tetování a k jeho nositelům. V praxi se to reálně děje, ale metodami sofistikovanými, někdy nepřímými, ale o to účinnějšími.

Veřejné sdělovací prostředky dnes jednoznačně a nepokrytě propagují kult těla, založený na propagaci zdravého životního stylu (to samo o sobě je jistě chvályhodné), na kultu mládí a

tělesné dokonalosti (za každou cenu), obecně je preferována forma před obsahem. Hovoří se o éře vizualizace světa (10), při které obsah je běžně nahrazován vnější formou a kdy hlavním cílem je na sebe upoutat za každou cenu. V oblasti populární hudby se to běžně projevuje např. tím, že úspěch písně – „hitu“ se nehodnotí podle textu a hudby, ale podle úrovně klipu. Zábavní průmysl (televizní seriály, zpěváci) produkuje řadu hvězdiček a celebrit prožívajících slávu okamžiku podmíněnou snahou upozornit na sebe za každou cenu, a to i tetováním, pokud možno rozsáhlým nebo na intimních místech. Zejména mladí lidé inklinují k tomu napodobovat své idoly, opět zejména po formální stránce a tetování popové hvězdy nebo známého sportovce, které je nápadné jaksi druhoplánově, tedy nikoliv s cílem dělat reklamu tetování, je často velmi účinným reklamním trhákem. Pokud by náhodou divák nebo posluchač tetování nevěnoval pozornost při produkci, upozorní ho na to záplava článků a fotografií zejména bulvárního tisku ve svých společenských a módních přílohách. Poněkud rafinovanější je motivace erotické atraktivnosti. O skrytém erotickém významu některých symbolů (např. hada) je pojednáno v jiné části této práce, zde mám na mysli rubriky tzv. dámských časopisů, které spojují tetování, zejména intimních partií s větší erotickou atraktivitou, většinou opět ve spojitosti s nějakou celebritou.

Zřejmě největším zdrojem inspirace v oblasti tetování jsou pro mladé lidi úspěšní sportovci, u nás zejména fotbalisté. Ti jsou velmi často objektem sdělovacích prostředků, ať již při svých sportovních produkcích nebo na stránkách sportovních magazínů, tak i jako hvězdy různých reality show. Řada jejich zejména mladých obdivovatelů se jim chce podobat, to se jim ale povede většinou jen po zevní stránce (obdobným tetováním), nikoliv dosažením jejich výkonnosti.

Lze tedy konstatovat, vliv sdělovacích prostředků na současnou produkci tetování je významný a značný, děje se tak ale většinou prostřednictvím skryté reklamy, napodobováním tetováží, které mají idoly mládeže, zejména z oblasti zábavního průmyslu a profesionálního sportu. V celoplošných mediích se přímá reklama příliš neuplatňuje, zejména pro nejednoznačný postoj celé populace k této problematice.

1.2 Předsudky vůči tetování

Tetování, jak již bylo řečeno, hýbe světem nejen módy, ale i našim vlastním. Přesto se často můžeme setkat s nežádoucími reakcemi okolí, jak v rodině, tak hlavně v zaměstnání. Odpůrci tetování mají řadu argumentů, od zdravotních po psychologické, častěji je negativní hodnocení od starší generace, která má předsudky spojující tetované s kriminálním prostředím, promiskuitou, drogami a dalšími negativními jevy.

Při všeobecném rozšíření, kdy se tetování opět stává součástí lidské kultury je otázkou, co která společnost považuje za společensky tolerované nebo přijatelné zdobení. Pro mladší generaci lze očekávat nesouhlasné stanovisko zejména ze strany rodičů a zaměstnavatelů. Tetování je technika trvalá, výsledek je tedy zpravidla doživotní a jen obtížně odstranitelný. Je proto velmi důležité toto zásadní rozhodnutí pečlivě rozmyslet, jak z hlediska lokalizace tak i výsledného motivu. Vhodné umístění umožňuje tetování ukryt pod šaty (partie na břicho, zádech, v blízkosti genitálu) nebo pomocí módních doplňků (např. na krku), naproti tomu tetováž v obličejí, na ruce a jiných viditelných místech těla je nápadná již na první pohled a to co vypadá roztomile nebo mužně v mladém věku může působit směšně až odpudivě ve věku pokročilém, nehledě k tomu, že s přibývajícím věkem se nemusí tetování již líbit ani svému nositeli. Ženy by měly vzít v úvahu i možný vliv budoucího těhotenství, které často mění kvalitu kůže na břicho (těhotenské striae), ale i původní umístění obrazce.

Zatímco rodiče neschvalují tetování žádné, tedy ani na místech, která lze krýt oděvem a považují ho za svoje výchovné selhání a za první krok potomka na šikmou plochu, zaměstnavatel se většinou dozví jen o obrazcích na viditelných místech. Proto je důležité již prvotní rozhodnutí, kam které tetování umístit, při rozhodnutí nechat si ho udělat na obličej, krk nebo ruce lze ve většině zaměstnání očekávat větší či menší problémy. Pro většinu zákazníků viditelně tetovaný bankovní nebo státní úředník nebo dokonce zdravotník představuje velký problém, který může vést až k odmítnutí poskytovaných služeb. Není to jen o tom, že by se zaměstnavateli tetování nelíbilo, ale jde do jisté míry o tradici a dále také o to, že konzervativnější klient se může cítit pohoršen, je otázkou zda jen drobnou květinou na

rameni u mladé dívky nebo monumentální kobrou přes celou ruku u bankovního úředníka v obleku.

V praxi se často řeší otázka, zda může na pracovišti vzniknout diskriminace tetovaných. Všichni máme právo na rovnoprávné zacházení, což znamená nebýt diskriminován. Na nositele tetování mohou někteří nahlížet velmi skepticky a s nedůvěrou, což je způsobeno právě pochybnou minulostí tetování, kdy bylo tolik typické právě pro lidi, kteří byli běžné společnosti velmi vzdáleni a vymykali se svým chováním společensky požadovaným normám. Antidiskriminační zákon nerovný přístup k různým jedincům teoreticky zakazuje, praxe ale bývá často jiná.

Řada předsudků je racionalizována strachem z možných zdravotních rizik, vpravování barviva do kůže pomocí špičatého nástroje má charakter krvavého poranění, kdy lze očekávat několik typů poškození. Za nejzávažnější komplikaci, kterou připouštějí i tatěři, a na kterou upozorňují i odborné medicínské učebnice, je třeba považovat možný přenos infekčních nemocí, zejména přenosných kreví. Půjde zejména o infekci HIV – virem lidské imunodeficiency - s klinickými projevy syndromu získané imunodeficiency AIDS a o infekční virové záněty jater, zejména hepatitidu typu B a C. Cílem práce není hodnotit zdravotní komplikace po stránce medicínské, směrem k našemu tématu lze ve stručnosti uvést, že ačkoliv teoreticky nelze tyto nákazy vyloučit a lékařské knihy tuto cestu připouštějí, lze rizika tohoto typu poměrně účinně v praxi eliminovat. K problematice HIV lze ve stručnosti uvést, že její rozšíření je v naší populaci velmi malé, v řádu stovek až tisíců pacientů na celou republiku, na rozdíl např. od států bývalého Sovětského svazu, kde se uvádí prevalence až 1% nebo dokonce některých zemí v Africe, kde je výskyt masový. Přenos je tedy u nás záležitostí raritní a z tohoto pohledu tetování nepředstavuje žádné reálné riziko.

Otázka nákazy virem hepatitidy B nebo C je v našich podmínkách mnohem aktuálnější, její výskyt je větší a zejména hepatitida C představuje značný problém v populaci nitrožilních narkomanů. Na druhé straně existuje očkování proti hepatitidě B, které je pro některé profese dokonce povinné, takže se infekci lze účinně bránit. Současné poznatky o epidemiologii uvedených nemocí jsou takové, že jejich přenosu lze účinně zabránit dodržováním příslušných

hygienických opatření. To platí pochopitelně i pro tetovací salony, jejich odborná úroveň se pozná kromě jiného i podle toho, jaký důraz kladou na dodržování zásad bránících přenosu infekčních nemocí. Pověry a předsudky, které tyto choroby provázejí v laické veřejnosti, se ale bourají (jako všechny pověry) v praxi velmi obtížně.

2. Historie tetování

Podle antropologických studií zdobení svého těla prováděli příslušníci všech lidských společností a tato vlastnost je charakteristická pro všechny kultury. Asi ne všechny kultury měly zařazené ve svém zkrášlovacím rejstříku i praktiky tetovací, např. v tradiční staré Číně tetování běžně prováděno nebylo, lze však mít za prokázané, že jeho užití bylo rozšířené na všech kontinentech. Tetování patří ke kultuře člověka od počátku věků. Znali je a používali už prehistoričtí lidé. Tetováním se krášlili, zastrašovali jím nepřátele nebo je používali k vyjádření své víry. Tetování zdobilo také těla, která byla po tisíciletích vyproštěna z ledu ledovce, což dokazují také nejstarší zachovalá tetování světa na těle Otziho nebo na těle mumie válečníka staré asi 2500 let. U mediálně nejznámější mumie Otziho odborníci předpokládají, že tetování mělo léčebný význam – netvoří souvislé ornamenty, ale nachází se v místech kloubních spojení a může tak mít vztah ke kloubním potížím.

2.1 Historické rozšíření

Tetování bylo nejvíce rozšířeno na Filipínách, Borneu, Samoi, v Polynésii, Africe, Střední Americe. Náboženský kontext mělo tetování některých starověkých náboženských skupin ve Středomoří, což možná vedlo, v rámci boje proti sektám a za sjednocení církve, k jeho zákazu ve Starém zákoně a následně v křesťanství i judaizmu.

Pro Evropu znovuobjevil tetování kolem roku 1770 anglický mořeplavec James Cook při svých výpravách do Pacifiku. Když v roce 1775 z jedné ze svých cest po jižních mořích přivezl Tahitěana s jeho kmenovým tetováním moko vedlo to nejen k velké vlně obliby

tetování mezi „lepší společností“, ale i k objevení symbolů dnešního tetování vzniklých kombinací tradičního umění Polynézanů a představami nových zákazníků. Tak se objevují květiny, hadi, draci, nově ale i stylová rozmanitost, která čerpá prakticky ze všech dochovaných tetování, od kmenových z jižních moří, přes motivy asijské až po ornamenty a zvířata známá z irských kreseb z prvního tisíciletí našeho letopočtu.

Moko tetování maorského náčelníka tak, jak jej viděl Cook a jeho posádka

Tetování se těší velké oblibě v tradičních kulturách, které jsou dosud pyšné na svoje kulturní dědictví, jejich příslušníci tím vyjadřují úctu ke svým předkům a zvykům. Nejde tak o snahu se odlišovat, projevit svoji individuální svobodu a určitý vzdor, ale naopak o vyjádření sounáležitosti ke kolektivu, která má svoje kořeny v dobách, kdy izolovaný jedinec bez opory skupiny, kmene nebo širší rodiny nemohl přežít.

Etymologie

Všeobecně rozšířený název pro tetování má základ v původním tahitském slovu tatau s významem označovat, podobný samojský výraz tautau znamenal kreslit. V angličtině došlo k přeměně na tattoo a tento kmen se objevuje prakticky ve všech evropských jazycích, včetně např. maďarštiny – tetovalas. Vlastní výrazy mají jiné národnosti, např. v Japonsku irezumi označuje velkoplošná tetování, když Ire znamená inkoust a Zumi zavést, tedy něco ve smyslu označení člověka, který ho provádí.

Nejde jen o pohled lingvistický, ale i o jeho praktický obsah, tedy o definici pojmu, respektive vysvětlení jeho obsahu. Z technického hlediska jde o implantaci částecek barviva pod kůži člověka. Barva byla původně nanášena pomocí dřivek, kostí, lastur, v současnosti jednoznačně převládá aplikace pomocí elektrického tetovacího strojku. Zdroji barev byly původně přírodní poměrně primitivní materiály, zejména saze, později tuš a inkoust, v současnosti speciální zdravotně nezávadné barvy.

I naučné encyklopedie se ve výkladu liší, kromě snahy po exaktním popisu jsou někdy definice hodnotící význam. Tak např. Encyclopaedia Britannica uvádí definici: „stálá a neodstranitelná kresba či ornament vytvořený na těle vpravením barviva pod kůži nositele. Někdy se termín úzce vztahuje k záměrnému vytváření jizev – cikatrizace nebo skarifikace“. Jak je patrné, důraz je kladen na neodstranitelnost, navíc definice obsahuje i techniku, která s barvivem vůbec nepracuje, tedy skarifikaci. Česká encyklopedie Diderot je ve vymezení obecnější – „pigmentace kůže nebo sliznice, která vzniká poraněním nebo úmyslným vpravením pigmentu do tkáně“. (1). Zařazuje sem tedy i náhodná a neúmyslná tetování v rámci úrazů, která nemají žádný význam ani symboliku a lze z nich pouze usuzovat na riziková povolání nebo provozování sportů. V praxi mají význam většinou pouze kosmetický (pigmentované jizvy v obličeji, na viditelných místech těla) a to z hlediska negativního estetického dojmu. V naší práci se jimi zabývat nebudeme.

Hodnotící vysvětlení se objevilo i v socialistickém odborném tisku, v roce 1984: „tetování můžeme také definovat jako záměrné poškození kůže, které má vzbudit pozornost okolí

s úmyslem je přilákat nebo varovat“. (1) Motivace je zde tedy jednoznačně negativní – záměrné poškození, stejně tak cíl varovat předpokládá, že se bude týkat jen určité subkultury, zejména kriminální.

2.2 Znovuobjevení tetování

Jak bylo uvedeno v předchozí části, znovuobjevitelem pro Evropu byl britský mořeplavec James Cook, nikoliv pouze proto, že přivezl živého tetovaného Tahit'ana. I jeho námořníci si ze svých výprav z pro ně, po dlouhých plavbách v primitivních podmínkách, rajských ostrovů přiváželi bohaté tetování a inspirovali i místní scénu. Tak došlo ke smíšení původně polynéských a tradičních evropských motivů, objevují se např. palmy jako symbol jižních moří a v obecné rovině bezstarostného života, kotva symbolizovala naději, kříž víru (ale pro námořníky měl i další motivaci, často si ho nechávali vytetovat na záda, aby zabránili trestu bičování). Postupem času se tetování stalo nedílnou součástí námořnické populace. Poptávka po něm se ale rozšířila i v tzv. lepší společnosti v Evropě, toto období, tedy 19. století, je označováno za první vlnu renesance tetování. Tou druhou, která začala ve 20. století, stále ještě procházíme, tetování se rozšířilo hlavně v posledních desetiletích. Díky profesionalizaci povýšilo z podprůměrného vězeňského „neumění“ na uznávané (i když ne všeobecně, ve společnosti jsou i určité výhrady) a seriózní umění, které na plátně z lidské kůže vytváří někdy pozoruhodná díla.

3. Tělo jako výtvarný dokument

Lidské tělo sehrálo v historii výtvarného umění významnou roli, představuje zřejmě nejzobrazovanější námět, který můžeme v dějinách umění najít. Jako motiv se objevuje na většině obrazů a sochařských děl od pradávna až po současnost, mělo ale a má i v současnosti dvojí funkci. Jednak představuje pro umělce námět, inspiraci, se snahou a cílem ho zachytit, ať již ve formě realistické (portréty, busty) nebo ve formě idealizované (řecké sochařství, ale i ženské akty), na druhé straně slouží jako materiál, se kterým autor dále pracuje. Stejně jako

tetování má i výtvarné umění svoji dlouhou historii, na jeho výsledky ale nemůžeme nahlížet dnešní optikou s preferencí estetických nebo filozofických aspektů. Díla, která dnes uchováváme a obdivujeme v muzeích a galeriích a označujeme je jako díla umělecká, nebyla vytvářena za účelem vzbuzení estetické libosti nebo jiných „vznešenějších“ cílů, ale vždy k nějakému konkrétnímu účelu, který měla plnit. A právě tento účel byl základním impulsem k jeho vytvoření. Lze těžko předpokládat, že v prehistorických dobách, kdy základním životním úkolem a cílem bylo prostě přežití v drsných a primitivních podmínkách, měla tvorba, ať už malířská nebo sochařská, hlavní důvod a význam estetický. Jestliže tedy jeskynní malby představují zvěř jako objekt lovu nebo vlastní lov, je daleko pravděpodobnější význam a smysl rituální, tedy snaha zajistit si dobrý úlovek, přežít lov ve zdraví, což nesnižuje samozřejmě náš obdiv k lidskému umu a estetické stránce věci. Uvedené platí plně i o tetování, i to má, jak uvádí i tato práce, svoje bohaté dějiny. Lidské tělo bylo pro potenciální tvůrce vždy „po ruce“, ale navíc bylo velmi křehké, snadno zranitelné a velmi obtížně čelilo každodenním nástrahám. Není proto divu, že byla snaha je ochránit amulety, zařikáváním a podobnými praktikami, které měly ovlivnit nepříznivý osud a nejbližší byla právě lidská kůže a možnost trvale vyznačit ochranné prvky, ať již pro určení příslušnosti ke skupině, bez které neměl jedinec šanci na přežití, nebo s osobním významem, které chránili jen svého nositele.

Vlastní lidské tělo je zobrazováno již několik desítek tisíc let před naším letopočtem, nejznámější jsou sošky Venuší, které měly nepochybně kultovní a rituální účely. U nás je nejznámější Věstonická Venuše – soška ženy z pálené hlíny z období mezi 29 000 – 25 000 let př. n. l. Její velikost není ani 20 cm, její historická hodnota je nevyčíslitelná, z hlediska estetického, měřeno dnešní optikou, však ideál ženské krásy rozhodně nepředstavuje. Pro svého tvůrce možná ideálem být mohla, pravděpodobnější ale je, že hlavním byl účel kultovní – Věstonická Venuše představovala symbol plodnosti. Podobných sošek se z této doby dochovalo více, například Venuše z Willendorfu či Venuše z Lespuque a je zajímavé, že v různých dobách měly i jiné proporce, zejména poprsí. Symbolika se nejčastěji vysvětluje tak, že sošky s velkými nebo zdůrazněnými prsy se vyskytovaly u skupin lovců a sběračů, kteří byli nuceni kočovat a narozené děti tak byly odkázané pouze na mateřské mléko a jeho přítomnost (tedy velké prsy) byly otázkou života nebo smrti. Kultura pastevecké a zemědělské, usedlé na jednom místě, měly k dispozici i jiné mléko než mateřské a svoje

Venuše tak zobrazují s prsy menšími. Oba typy ztvárnění ženského těla však zdůrazňují široké boky, tedy mateřský klín, jako základní podmínku vzniku nového života.

Pro naše současné estetické chápání je nejdůležitější řecké umění a jeho filozofie umění, které položily základy znázorňování lidského těla s důrazem na subjektivní vidění a spojení umělecké praxe a praktického uvažování. Zobrazování těla v řeckém umění už není spojováno s kultem nebo s otázkami víry, ale účelem jeho zobrazování je vyjádřit jeho krásu, ukázat lidské tělo v co nejdokonalejší podobě - jako ideál krásy. V této souvislosti – jako zdroj estetického prožitku – chápe lidské tělo i současné umění, díky technice nejčastěji ve fotografické podobě a ve formě uměleckých aktů, převážně ženských.

Lidské tělo ale nepředstavuje jen inspiraci, může představovat a v současnosti i představuje také objekt umění v rámci tzv. body artu a slouží také pochopitelně jako objekt tetovačů. Je otázkou individuálního vkusu, zda za odpovídající výsledek po stránce estetické je považována kombinace lidské pokožky, ženské nebo mužské, s odpovídajícím motivem tetování nebo zda výsledkem je celé „potapetované“ lidské tělo pokryté motivy beze zbytku. Již staří Řekové neuvažovali tělo jako jedinečný subjekt, ale chápali ho ve spojitosti s jeho duchovní stránkou, uvědomovali si dualitu těla a duše. Tu lze dnes chápat tak, že i tělo hodně napoví o psychice svého nositele, je známá závislost na posilovně, na plastických operacích, ideál věčného mládí a štíhlosti a lze sem zařadit i některé formy tetování.

Hlavní důraz byl většinou kladen na zobrazování krásy lidského těla, v umění je ale věnována pozornost i ošklivosti lidského těla, jeho deformacím, abnormalitám, tělu nemocnému, zohavenému, fyzicky odpudivému. V obecné rovině je pojetí ošklivosti dáno vždy kulturou a dobou, navíc jestliže existují teoretické koncepce krásy se snahou dobrat se její definice a podstaty, přesná definice ošklivosti nebyla nikdy vytvořena. Všeobecně se dá říct, že za ošklivé bylo vždy považováno to, co se vymykalo představám o proporcionalitě v dané době, což platí beze zbytku i pro lidské tělo. V dějinách umění tedy můžeme najít ošklivá zobrazení lidského těla, které je asymetrické, deformované či znetvořené, a jako taková jsou často analogií morálního zla či hříchu. Dále je ošklivé zobrazení lidského těla spojováno s hrůzou, děsem, bolestí či strachem, lidské tělo vymykající se kánonu krásy a

pravidlům dokonalé proporcionality je spojováno například s bolestí trpícího Krista, s mučednictvím, s výjevy pekla, se stářím, nemocemi atd. Motivací je zpravidla (kromě snahy o realistické pojetí, typické zejména pro holandské malířské mistry 17. století) strach ze smrti, z trestu za hříšný život, z nepříznivých nebo nepříjemných prožitků, některé mají nepochybně v pozadí, a to i ve středověku, užití drog, zejména ze skupiny halucinogenů. Je zajímavé, že motivy s touto tematikou, zejména různé běsi, démoni, ale i smrt jsou časté i v současném tetování. Nejde zřejmě jen o estetickou stránku věci, ale asi o hlubší symbol pomíjivosti lidského života a obav z budoucnosti, kterou mají i v současnosti někteří jedinci. Zajímavá, zejména z hlediska semiotického, je níže uvedená ilustrační kresba hrůzného vetřelce v kombinaci s hadem kolem krku, pokud ovšem není cílem pouze vzbudit pozornost. Bylo by zajímavé znát i pořadí při tvorbě motivů, zda první byl had, který vypadá mírumilovně, nebo „vetřelec“, kterého má právě následně doplněný had (ve své kladné funkci ochránce) eliminovat.

Tvorba tetování pod vlivem drog, zejména halucinogenních, je v současném profesionálním tatérském světě asi málo pravděpodobná, lze ji ale předpokládat při hledání inspirace, jak ukazuje rozšíření tetování v éře hippies, která byla s aplikací halucinogenů, zejména marihuany, úzce spojena. Možná, že inspirace k hrůzným motivům pochází právě z halucinatorních prožitků, je známo, že účinek těchto drog, zejména LSD, je neodhadnutelný i pro zkušeného uživatele a někdy může být subjektivně velmi nepříjemný.

3.1 Současné trendy v tetování

U tak různorodé a rozšířené činnosti, jakou tetování v současnosti je, lze jen těžko najít všeobecný trend, pokud za něj právě nepovažujeme onu rozmanitost. Na naší tatérské scéně se tradičně objevují rozmanité obrázky, ke stálícím patří motivy draka, srdce, květiny, kříže, meče, postavičky hlavních hrdinů z různých seriálů či filmů. Oblíbené jsou i kreativnější ornamenty, které jemně zvýrazňují tělesné přednosti anebo naopak některé nedostatky efektně zakrývají. Za nejaktuálnější se považují různobarevné linky, jež se od klasických tetování liší zejména svojí abstraktností. Každý si pod těmito kresbami může představovat jiný obrázek, záleží na fantazii daného člověka. Někdo vidí v taterských kresbičkách věčný koloběh života, jiní jej vnímají jako symbol energie, čistoty a síly nebo jako ideu souboje dobra se zlem. Tyto interpretace jsou zejména u jedinců, kteří tetování považují za formu vyjádření osobních pocitů s hlubším smyslem a vypovídací schopnosti o svém nositeli.

Na internetových stránkách lze najít i vtipný názor profesionálního tatéra, že originální je dnes nebýt tetován, protože takový člověk je při masovém rozšíření tetování vlastně výjimkou. Když už je tetování tak masově rozšířené je kladen důraz na originalitu, ta může často přerůst až do extrémů. Výsledkem potom je celotělové tetování nebo nezvyklé lokalizace – obličej, uši, ale i pohlavní úd u mužů nebo prsní bradavky u žen. Jedním z posledních hitů je lip tatro – tetování vnitřní strany rtu, takže obrazec při běžné komunikaci není vidět a lze ho ukázat podle

potřeby. Zajímavým trendem je i kombinace tetování s piercingem, kdy například do obrazce draka se místo očí vloží piercingové kuličky.

Při současné rozmanitosti lze zároveň pozorovat určité profilování, kdy pro určitou subkulturu jsou typické i určité motivy. Jména a nápisy jsou typické pro sportovce, ale i pro některé gangy a motorkáře. Nejtetovanější odnoží zábavního průmyslu je hudba, zde převládají (podle stylu kapel) motivy lebky, ptáků, ale i různých oblud a podobně.

Obecně velmi rozšířené jsou motivy abstraktní, dalším rysem současnosti je snaha po výtvarné originalitě a po dokonalém zvládnutí tatarských technik se snahou eliminovat možná zdravotní rizika, zejména nákazu chorobami přenosnými krví.

4. Účely tetování

V současnosti je nejčastější motivací důvod estetický, rituální, kosmetický nebo náboženský, důležitá je i funkce tetování jako znaku příslušnosti k určité skupině nebo názoru. Obecně lze uvést funkce rituální, esteticko erotické, náboženské, léčebné, identifikační a komunikační, skupinové a hierarchické, všechny uvedené typy ale mají společnou funkci dekorativní.

Význam a motivace tetování se v současnosti od minulosti příliš neliší, lze předpokládat, že stejné nebo podobné motivace byly i v minulosti. Některé historické důvody se ale v současnosti nevyskytují nebo mají své modifikace, jak lze ukázat na některých příkladech. Pro příslušníky primitivních kmenů sloužilo tetování např. jako důkaz jejich dospělosti, schopnosti snášet bolest, jindy šlo o talisman, který měl ochránit před zlými duchy, i v současnosti má tetování dokázat jistý stupeň dospělosti nebo svou symbolikou má určitý magický význam.

Japonci tetovali vězně odsouzené k smrti, aby je na onom světě ďábel mohl najít, hinduisté naopak tetovali své děti pro jejich dobro, aby je v nadcházejícím životě vůbec našli.

V Řecku a Egyptě mělo tetování charakter informační, tetovali se vězňové, otroci, zajatci, zloději a prostitutky, jednak na znamení jejich méněcennosti, ale i jako druh varování okolí před nimi.

Symbolický význam mělo tetování v době křižáckých výprav, vytetované křesťanské motivy měly zajistit pohřbení podle křesťanských rituálů. Podobně symbolické bylo i tetování příslušníků SS (měli vytetovanou krevní skupinu a runový znak SS v podpaží), jako znak příslušnosti k určité „elitě“, i když důvod byl určitým způsobem racionalizován tím, že rychlá informace o krevní skupině při nebezpečí úmrtí při krvavých úrazech má život zachraňující význam. V této souvislosti je zajímavé, že zdravotní služba wehrmachtu považovala, na rozdíl od např. Rudé armády, transfuzní službu za okrajovou záležitost, a při zvládání krevních ztrátách preferovala náhradní roztoky. I z toho lze usuzovat na fakt, že krev byla určena pro jistou elitu, podle tetování rozpoznatelnou vždy a všude.

Opačný význam – ponížit a degradovat na úroveň dobytčete – mělo tetování vězňů v koncentračních táborech (včetně dětí) identifikačním číslem, když lidská bytost byla považována za očíslovaný inventář. Za až nepochopitelně morbidní a nelidské je třeba považovat tvorbu „předmětů denní potřeby“, např. stínítek stolních lamp z lidské kůže, v některých německých koncentračních táborech, když za obzvláště ceněnou byla považována právě kůže tetovaná.

Tetování k identifikaci Židů v koncentračním táboře Auschwitz.

V dnešní době zcela jistě převažují důvody estetické, tetování přináší svému nositeli určité vnitřní uspokojení, často spojené i s uznáním okolí. Nebylo tomu tak vždy a vývoj probíhal v určitých vlnovkách, kromě jiného i v závislosti na politických systémech, jak lze ukázat i na situaci v naší republice. Ve světě je za druhou renesanci tetování považováno období 60. let minulého století, kdy se tetovací praxi začali věnovat mladí lidé často s uměleckým vzděláním, kteří i díky pokročilé technice moderních tetovacích strojů byli schopni realizovat své představy na velmi vysoké výtvarné úrovni. Tetovači se začali považovat za umělce a vyvolali odborné diskuze, kam tuto činnost zařadit, škála byla ovšem široká – od řemesla přes určité povolání až ke svému druhu umění. Fotografie tetovaných těl se vystavují i v uměleckých galeriích a v divácích vyvolávají estetické zážitky svojí barevností, kompozicí a celkovým dojmem. Přispěla k tomu jistě i ta skutečnost, že kromě techniky byla k dispozici i mnohem širší paleta barev v podobě zdravotně nezávadných práškových přípravků. Paleta tak kromě tradiční černé (tuš nebo saze) obsahovala i červenou, zelenou, hnědou, modrou a někdy i bílou barvu, vše navíc v různých odstínech. Dominance estetické funkce je patrná i z posunu od původně pokleslé řemeslné úrovně k akceptované formě sociálního umění, které má své vnitřní obsahy, ale někdy i nespornou uměleckou

kvalitu. Pro své nositele nestačí jen přání být tetován, ale převažuje touha po dokonalém vyjádření tohoto přání.

Zcela odlišný byl vývoj v poválečném Československu, zejména za socialistického režimu. Tetování bylo oficiálně odsuzováno jako buržoazní nešvar, jeho profesionální pojetí bylo přímo zakázané a to vedlo k výskytu neodborně provedených nevkusných tetováží spojených s rizikem přenosu nemocí a společenskou dehonestací jeho nositelů. Je tedy celkem logické, že výsledný efekt nemohl oslovit širší uživatelskou obec a naopak zvýraznil negativní stránky, to obráceně vedlo k tomu, že neexistoval žádný profesionální tetovací salón ve vlastním smyslu toho slova. Jako první je uváděn UZI salon v Praze v roce 1992, po něm došlo k výraznému rozšíření, jak z hlediska kvantity, tak i kvality.

Funkce estetická

Tato funkce provází tetování celou jeho historií až do dnešní doby a stává se hlavním důvodem jeho pořizování. Tělo má být totiž krásné, aby se v něm duši líbilo a to byl zcela jistě vždy velký motiv. Ne vždy šlo pouze o estetický dojem, obrazce měly protivníka zastrašit v boji, zajistit mu neporazitelnost, neviditelnost, zvýraznit jeho společenské postavení a je pochopitelné, že v těchto situacích bylo lidské tělo prvním výtvarným materiálem, člověk experimentoval sám na sobě. Výsledný dojem zvláště vynikne u barevných tetováží, tělo dostane novou, nevšední a odlišnou krásu. S touto funkcí úzce souvisí funkce erotická směřující k vyvolání pozornosti a ke zvýšení své přitažlivosti pro opačné pohlaví. Obě funkce spolu souvisí, vzájemně se doplňují a lze na nich pozorovat i oblibu a preferenci sexuálně přitažlivých partií jednotlivých společenství. V přírodních společenstvech, kde oděv neměl funkci ochrannou a nahota byla něčím zcela přirozeným, šlo u žen zejména o prsy, pupek a podbřišek.

Esteticko erotický prvek je výrazný i v současnosti a projevuje se jednak v motivech, které mají zvýraznit přednosti jednotlivých pohlaví, jednak v umístění obrazců. Ženy proto

volí květiny, motýly a vůbec ozdobné kreace, které mají zvýraznit a podtrhnout jejich ženskost, muži potom kreace s obsahem dravosti, síly, dobývání, obecně agrese, tedy hlavy šelem, draků a podobně. Umístění je potom převážně na intimních partiích těla, takže jsou v denním životě skryta a lze je obdivovat právě v souvislosti se sexualitou, kdy zvyšují atraktivitu pro partnera.

Je jisté, že neodstranitelný obrazec má daleko víc významů než jen pouhé zdobení. Uváděných motivací je celá řada, jinak je zdůvodňují jejich nositelé, jinak tvůrci a jinak pochopitelně badatelé – etnografové, antropologové, psychologové, sociologové, zejména pokud sami nejsou tetovaní. V obecné rovině lze uvažovat aspekt psychologický nebo praktický, oba se mohou překrývat. Kromě estetického dopadu může jít o informaci časovou – stav dospělosti, pohlavní zralosti, nebo o příslušnost politickou, náboženskou, k určité skupině, k zařazení do společnosti s vyjádřením postavení v ní. Někdy se očekává účinek léčebný nebo ochranný – před utopením, urknutím, na zvýšení moci nebo prestiže. Dále jsou uvedeny významy, které přicházejí v úvahu v současnosti nejčastěji.

Náboženská funkce

S ní úzce souvisí funkce magická, typická pro animalistická předkřesťanská náboženství. V některých kulturách se věřilo, že podobá - li se člověk určitému zvířeti, přecházejí na něho jeho vlastnosti, lovci se proto tetováním snažili podobat jaguárovi nebo si tetovali mroží kly. Stylizace do podoby živočichů měla vazbu i na víru v totemové předky. Význam magické funkce se v současné době, zejména vlivem snižujícího se vlivu náboženství, výrazně snižuje, přetrvávající pověry fungují jen u některých okrajových skupin, např. u vězňů v bývalém Sovětském svazu měl vytetovaný Lenin nebo Stalin chránit před popravou.

V motivech tetování se může objevit i náboženská víra jako určitý komplementární způsob přístupu k nadpřirozenému. První křesťané se tetovali křížky, dalšími motivy byla ryba, jehňátko, kotva, ale i portrét Ježíše. Později bylo tetování církevními autoritami

omezováno a nakonec zakázáno. Určitou výjimkou je v této souvislosti tetování křesťanských žen na Balkáně využívající jako motivy křížky nebo hvězdičky, zásadně na viditelných místech těla, zejména na dlaních a loktech. Výkladů této rarity je několik, náboženský výklad původ situoval do středověku, kdy se v této oblasti katolické církvi nedařilo a jeho nositelé se takto hlásili ke své víře. Jiná teorie vycházela z toho, že hromadné tetování se odehrávalo v předvečer jarního slunovratu a považovala ho za prastarý zvyk, naopak jinými je vypichování kříže formou tetování, tedy využitím trvalosti a neměnnosti, považováno ze strany katolické církve za určitou stabilitu víry a ztížení odpadlictví. I tato situace ukazuje na složitost a obtížnost hledání a objasňování motivace k tetování, jak v námětech, tak v umístění, a na různorodost jeho funkcí.

Funkce rituální

Tetování je pro svoji trvalost a neměnnost spojeno často s přechodovými – iniciačními – rituály, obřadným momentem změny, jakými jsou např. ukončení dětství nebo pohlavní dospělost. Rituální, tedy obřadné provádění za účasti mnoha lidí, předepsaný sled úkonů a často přítomná bolest má zajistit nezapomenutelný zážitek a pocit sounáležitosti.

Symbolika

Je pochopitelné, že rozmanité funkce tetování a psychologický a filosofický přístup k nim vyprodukovaly velké množství námětů, motivů a stylizací, některé z nich mají význam jednoznačný, jiné přenesený, ale v oblibě jsou i výjevy, které lze označit za abstraktní. O původu a významu některých již byla zmínka, např. motivy náboženské nebo příslušnost ke skupině, jiné jsou sice tradiční, ale jejich původní význam není všeobecně znám. Protože do Evropy se dostalo novodobé tetování při námořních výpravách, byly prvotní motivy vztahovány k tomuto prostředí a teprve později dostaly širší obsah. Tak např. hodně rozšířená palma byla původně symbolem jižních moří (Tahiti), později představovala bezstarostný způsob života obecně. Kotva jako základní výbava každé lodi kromě příslušnosti

k námořnictvu (a plavbě přes Atlantský oceán) představovala naději, v kombinaci se srdcem a křížem navíc lásku a víru. Později bylo námořnických motivů více – kompas, plachetnice, mořské panny, delfini, žraloci, ale i ženské akty. Kromě funkce ozdobné měly individuálně volené motivy i účel ryze praktický – zvyšovala se pravděpodobnost identifikace lidského těla při utopení.

Základní dělení námětů na verbální a obrazové je v současnosti významně modifikováno určitým návratem k tradicím a tak se objevují kmenové vzory mimoevropských etnik – stylizované geometrické a přírodní ornamenty, z indiánských tradic pocházející stylizace koňských nebo bizoních hlav, členky nebo totemy. Hodně rozšířené jsou motivy japonské – plošné, barevné, znázorňující draky, lvy, kapry, opice. Módní jsou keltské prvky – bojovníci, meče, sekery, ale i symboly smrti nebo hrůzy – démoni, upíři, kostry. Paleta je široká, téměř nepřeborná, od portrétů slavných osobností, nápisů hudebních skupin po výjevy z flóry a fauny, osobní symboly, znamení zvěrokruhu, čínské znaky a podobně. Při jejich volbě i tvorbě autor zpravidla spolupracuje s nositelem na výtvarném námětu, snaží se poradit jak z hlediska umístění, tak celkové koncepce, snaží se mu rozmluvit jeho extrémní nebo nevkusná přání. Ne vždy se to povede a výsledek vede někdy k neřešitelným situacím, například tetování s rasistickým nebo fašistickým zaměřením na hrudi svému nositeli vždy, když se obnaží, přináší stíhání pro trestný čin propagování zakázané ideologie.

Samostatnou kapitolou je tetování ve vězeňské komunitě. Tento druh zpravidla postrádá veškeré technické, hygienické, umělecké a vůbec všechny standardní normy, které se při tvorbě tetování dodržují. Všechno je tu jinak, což vyplývá z asociálního prostředí této společensky odmítané skupiny. Původně byli vězňové tetováni proti své vůli, pro informaci okolí a na znamení určité méněcennosti se označovali určitým cejchem. Později se tetovali sami, motivací bylo hned několik, např. výraz odklonu od společenských norem a signalizace jejich porušování, příslušnost k jiné komunitě se snahou získat v ní určité uznání a respekt.

Specifické pro vězeňské motivy jsou obrazce udávající příslušnost k etnické skupině, délku trestu, charakter spáchaného trestného činu, typické je i to, že technika provedení a výsledný efekt je výrazně omezen možnostmi ve výkonu trestu. První vězeňské tetování je

datováno do doby 14. – 15. století, tedy do doby, kdy tetovači pracovali (obecně, tím spíše v omezených podmínkách věznic) s primitivními nástroji i barvami. Tetovací strojek byl vynalezen a patentován až v roce 1891 a tak autorům sloužili místo (sterilních) jehel jehly rybářské svazované na kusu dřeva k sobě, broušené kosti ryb nebo dokonce ocasních kůstek z chřestýše. Jako barvivo muselo stačit spálené dřevěné uhlí, saze, klíh, pryskyřice apod.

Vězeňská tetováž se prováděla většinou třemi různými způsoby, jejich volba byla ovlivněna právě možnostmi během pobytu ve věznicích:

Vnášením barev do kůže - klasické vpichování barvy jehlami do kůže či vtíráním barev do pokožky poškozené nožem, břitvou či sklem

Tetování jizvové - principem je pálení, řezání, leptání, bodání či jiné poškození kůže. Rány se často během hojení poškozovaly, aby se vytvořila jasná jizva, většinou se do nich vtíral popel nebo hlína.

Tetování stehové – tento způsob byl nejrozšířenější ve vězeních koloniálních a to hlavně na Africkém kontinentě. Do kůže se vsívaly předem obarvené nitě, které po zahojení vytvořily patřičné tetování.

Ani po vynálezu tetovacího strojku v 19. století se tato „vymoženost“ nedala ve vězeních používat, nehledě k tomu, že ve většině trestních systémů bylo tetování zakázané a trestané kázeňsky, a to jak pro autory, tak i pro nositele. Dodnes proto v mnohých vězeních u autorů převažuje spíše manuální zručnost nad uměleckými ambicemi. I přes nevalnou kvalitu, primitivní způsoby a zdravotní rizika je vězeňské tetování psychickou podporou a stmelením vlastní skupiny, která je stejně jako jednotlivec žijící na okraji společnosti v izolovaném prostředí pod velkým tlakem a tetování mu dodává kuráž. I malá psychologická podpora je v těchto chvílích vítaná a ceněná.

Vězeňské tetování v sobě nese také jistý skrytý význam, který znají pouze členové dané skupiny. Je považován za velmi důvěrný a mnoho členů ho před „cizími“ skrývá. Takové

tetování může vyjadřovat společenské postavení jedince v subkultuře, jaký trestný čin spáchal, kolik let ho ve vězení čeká, jeho specializaci, názory, průběh jeho života a podobně. Znamená příslušnost k určité kastě, na druhé straně v sobě skrývá velká rizika pro svého nositele, a to dvojího druhu. Prvním je nepochopení funkce symbolické, kdy význam je např. hierarchický, sexuální (například nositel byl znásilněn nebo poskytuje spoluvězňům sexuální služby), ale nezasvěcený ho chce vlastnit pro jeho estetickou hodnotu a dává tak okolí nesprávný signál, což může vést až k ohrožení jeho života. Druhý spočívá v typickém faktu pro tetování, tedy v jeho trvalosti. Jestliže se jeho nositel ocitne „ve špatný čas na špatném místě“ je opět v nebezpečí života. Zejména z kriminálního prostředí v USA jsou známa tetování jako příslušnost ke gangům, když tato příslušnost je doživotní a nezrušitelná. Jestliže se nositel rasistického motivu vytetovaného na kůži a propagující nadřazenost bílé rasy dostane do vězeňské komunity s černochy, velké, až neřešitelné problémy na sebe nenechají dlouho čekat a je plně na místě úsloví, že jde o „kérku“, která nosí smrt. Nejde ovšem o specifický problém USA, tetování plní tuto službu i v kriminálních komunitách jiných zemí, zejména těch, které mají hodně vězňů. Jako příklad lze uvést skryté významy jednotlivých druhů tetování v komunitě ruských vězňů. Tak například orel na prstenu na palci pravé ruky znamená autoritu mezi vězni, orel s korunou symbolizuje sounáležitost propuštěných, orel s roztaženými perutěmi elitu v podsvětí, autoritu, důležitou osobu, orel zatínající drápy do lidské ruky vůdce zlodějské bandy, který se nechává vydržovat (orel je obecně symbolem pýchy a hrdosti), naopak javorový list na hřbetu ruky označuje začátečníka mezi zločinci.

Výjimkou ale nebyla ani tetování s funkcí varovnou nebo jako označení určitého trestu, sexuálně obtěžujícímu recidivistovi „trčel“ ze zad nůž, zatím jen vytetovaný. Můžeme se jen domýšlet, jak ochotně a dobrovolně majitel výrobu takového cejchu snášel.

Symbolika tetování ve věznicích se, jak vyplývá se shora uvedeného, kulturně i geograficky liší a je tedy velmi složité všechny symboly vyložit zcela přesně a doslova, protože vězni si chrání jeho význam, dává jim to určitý pocit odlišnosti a zároveň sounáležitosti. Uvedené příklady slouží tedy spíše pro ilustraci a doplnění toho, čeho je lidská psychika schopná. V obecné rovině můžeme symbolické tetování chápat jako včlenění individua do určité skupiny, kterou si, ať už vědomě či nevědomě, vězni volí. I v dnešní době

je ve vězeních tetování zakázáno, možností jak ho obejít je ale mnoho a vždy se nějaká najde. Za hlavní motivy můžeme považovat:

- důvod estetický vyjadřující navenek zjevný pocit sounáležitosti s určitou skupinou a vyjádření postavení v její hierarchii
- kulturní aspekty - určité magično, kterému se v izolovaném prostředí snadno podlehne
- projev společenského vzdoru proti moci, která ho připravila o svobodu

5. Symbol obecně

Označení pro symbol pochází z řeckého symbolon - poznávací znamení, emblém, značka, obraz, ve významu znamení, které se samo vysvětluje. Původní význam symbolu sahá k starověké tessera hospitatis, znamení přátelské pohostinnosti, kdy host podal svému hostiteli při loučení rozlomenou hliněnou tabulku nebo hůlku. Ta pak sloužila jako poznávací znamení při příštím možném setkání člena hostitelovy domácnosti s dřívějším hostem – obě poloviny tabulky do sebe zapadly. V době před uzavíráním písemných smluv znamenal symbol v egyptském a řeckém prostředí důkazný předmět pro uzavření smlouvy, pro identifikaci posla, přijetí peněz nebo zboží. V pozdější době byl ve stejném významu nahrazen pečetí. Symbol jako druh znamení je vnímatelný našimi smysly jako určitá vnímatelná skutečnost poukazující na něco, co takto vnímatelné není. Nejčastějším symbolem je v tomto ohledu slovo, odkazující k myšlení.

Zakladatel sémiotiky Charles S. Peirce napsal, že: „celé univerzum je protkáno znaky pokud je dokonce netvoří pouze znaky.“ (1). Symboly a znamení rozlišoval podle více kritérií:

- signál, resp. index: znamení je součástí označovaného (kouř – oheň)

- znamení, resp. symbol (konvenční, zástupný symbol): vztah mezi znamením a označovaným je dán zvnějšku domluvou, konvencí; musí být tedy naučen (například dopravní značka, číslice, slovo). V tomto smyslu lze nahlížet i na některá tetování – některé obrazce mohou vyjadřovat pocity, příslušnost ke skupině, mají vlastní symboliku, typicky např. motivy náboženské, ale i řada motivů uvedených v předchozí části této práce u významu tetování pro vězeňskou subpopulaci
- symbol, resp. ikona (reálné, reprezentativní znamení): symbol je způsob přítomnosti označovaného; vztah mezi dvěma rovinami je nikoli vnější, ale vnitřní (duše – tělo)

Symbol ve filozofii

Ve starořecké filozofii (Platón) představuje symbol součást androgynního mýtu, ve kterém se uplatňuje antický zvyk užívat symbolu jako znamení dvou spojených částí. Mýtus vychází z představy, že nejprve existovali androgynové, bytosti, ve kterých bylo spojeno pohlaví mužské i ženské. Ty však byly příliš silné, vládce bohů Zeus se proto rozhodl oslabit je tím, že je rozetnul na dvě poloviny, které se od té doby stále hledají. Každý z lidí je tedy v tomto pojetí symbolem, půlkou člověka, poněvadž vznikl jeho rozříznutím. Lásku pak nazývá Platón „spojovatelkou staré přirozenosti“, která se snaží lidskou přirozenost uzdravit tím, že ze dvou učiní opět jedno. Podle Platóna tedy symbol znamená touhu člověka po sjednocení.

Sókrates potom došel k závěru, že vzájemná přitažlivost dvou lidí má za cíl jinou, totiž nadsmyslovou skutečnost, krásno samo o sobě, poznání ideje krásna. V jeho pojetí je tedy symbol formou zprostředkování mezi fragmentárně prožívanou skutečností a jejím celistvým pojetím smyslu. Symbol je část, která poukazuje na celek a anticipuje plnost, ačkoli zůstává stále částečným.

V estetice coby součásti filozofie je symbol poznávacím znamením, které je jednoduché svou formou, avšak bohaté a hluboké svým významem. Označuje obraz či vyobrazení, v němž

určitá skupina lidí může nalézt skrytý smysl, který může nalézt pouze právě tato skupina. Symboly, které ztratily svůj hlubší smysl a staly se pouhým znamením, se nazývají klišé.

Významnou roli hrají symboly v náboženství. Všechna náboženství vyjadřují své ústřední koncepty pomocí symbolů, např. kolo představuje symbol věčného návratu, prázdný hrob je symbolem vzkříšení, cesta symbolem životního putování či směřování. Kromě toho v křesťanství jsou jako symbol označovány vyznání víry, tedy krédo. Podle svatého Augustina je tento symbol text, který obsahuje víru přijatou společenstvím. Věřící křesťan je poznán podle svého vyznání jako podle jím daného znamení. Ve starověku měly místní církve své formule vyznání; přišel-li člen nějaké místní církve do jiné, podle jeho vyznání víry (symbolum) se dalo rozpoznat, zda patří k církvi vyznávající Krista.

Nejnámějším vnějším symbolem křesťanství je Kristův kříž, v raném období křesťanství též symbol ryby, odvozený patrně podle zaměstnání nejdůležitějšího apoštola Sv. Petra. Svoji symboliku má i tzv. Betlémská hvězda, když hvězda je všeobecný symbol pro naději. Je potom zcela pochopitelné a logické, že tyto (a samozřejmě řada jiných symbolů tohoto významu) se objevují i v repertoáru tetovacích salonů i nositelů tetování, jak bylo uvedeno již ve stati o historii.

Uvedené neplatí jen o nositelích idejí náboženských, symbolů se hojně používá v politice, symbolem svého druhu je např. státní vlajka, státní znak, ale také třeba bílý prapor jako symbol příměří. Svůj symbol mají i rozličné ideologie, nacismus hákový kříž, komunismus srp a kladivo, zelená barva označuje ekologické aktivisty. I řadu symbolů z této oblasti vidíme u tetovaných, zejména jde o propagátory ideologie nacistické. Nejde zde jen o klasický hákový kříž nebo dvojité ostrý blesk pro označení SS, ale i o symboly skryté, jejichž význam je známý pouze zasvěceným, např. číslice 18 jako abecední kryptogram monogramu Adolfa Hitlera nebo číslo 88 jako kryptogram pozdravu Heil Hitler.

Svoji vlastní symboliku má i sport, kromě tradičních označení medailí (zlatá pro vítěze, stříbrná, bronzová, bramborová) je světoznámým sportovním symbolem pět spojených barevných kružnic, tzv. olympijské kruhy jako symbol Olympijských her, běžné to tetování

špičkových sportovců, buď s významem byl jsem na olympijských hrách, nebo ve významu účast je mým největším snem.

Postupujeme-li od jednoduššího ke složitějšímu, dostaneme se od znaku k sémiotice (z řeckého sémeion, znak, označení), což je nauka o znakových systémech. Oblastí jejího zájmu nejsou jen jazykové znaky, ale obecně i všechny ostatní znakové systémy (piktogramy, dopravní značky a podobně). Vlastní znakové systémy s určenými pravidly mají mimo jiných umělecké obory, náboženství, rituály nebo hry. Za zakladatele moderní sémiotiky je považován americký filosof Charles Peirce (1839–1914), který rozdělil znaky na ikony, indexy a symboly. Podle obecně uznávaného rozdělení Charlese Morrisa se sémiotika dělí na:

- sémantiku, která se zabývá významem znaků
- syntaktiku, syntax zkoumající vzájemné vztahy mezi znaky
- pragmatiku, jejíž náplní je užívání znaků, vztahy mezi znaky a jejich uživateli

Ferdinand de Saussure, považovaný za otce moderní lingvistiky, používal pro sémiotiku termínu sémiologie a její náplň definoval jako zkoumání „života znaků v lidské společnosti“. Do znakových systémů zahrnoval mj. i Morseovu abecedu, řeč hluchoněmých nebo hru v šachy, pozdější strukturalisté připojili řadu dalších (těsnopis, lidové kroje a další). Lingvistika pak je disciplínou sémiologii podřazenou, neboť se jako věda zabývá jen jedním z mnoha znakových systémů. Pojmu „sémiologie“ se jako synonymu k sémiotice v některých státech dává přednost dodnes (např. ve Francii).

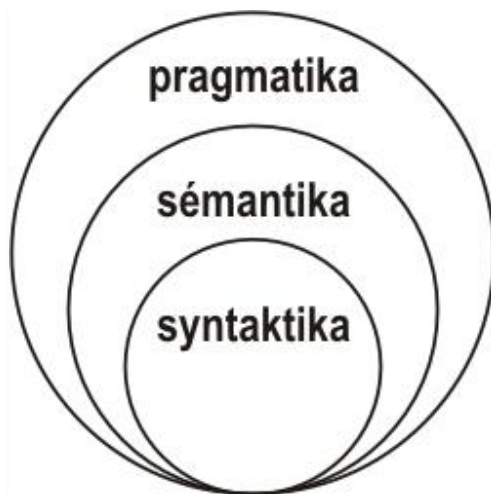
6. Sémiotika tetování

Peircova triadická sémiotika

Charles Sanders Peirce vytvořil transdisciplinární teorii významu pomocí triadické koncepce o základních kategoriích bytí a významu. Tyto kategorie jsou tři:

- primárnost (firstness) - koncepce bytí či existence nezávisle na čemkoli jiném, je to původ věcí
- sekundárnost (secoundness) - souvisí s dalšími, reaguje s něčím dalším, konec věcí
- terciálnost (thirtness) - koncepce zprostředkování, která zapřičiňuje vznik vztahu mezi prvotností a druhotností.

Výše uvedený americký sémiotik Charles W. Morris rozpracoval další triadický koncept, ve kterém sémiotiku rozděluje na sémantiku, syntax a pragmatiku. Sémantika se zabývá významem znaku a jeho vztahu k objektu, vztahy mezi jednotlivými znaky jsou určeny syntaxí a jejich vazby zkoumá pragmatika, všechny tři vrstvy spolu navzájem souvisí. Vztah mezi označujícím a označovacím vytváří význam, který se stává vždy významem až v okamžiku, když je interpretován. V každé interpretaci tedy můžeme naleznout všechny tři - sémantiku, syntax i pragmatiku.

Sémiotické dimenze (2)

Syntaktika

V případě tetovází se syntaktika zabývá vztahem mezi umístěním a tvarem znaku nebo vzájemnými vztahy jednotlivých vytetovaných znaků. Pro první případ – vztah mezi umístěním a tvarem - lze použít tetováže mužů na Ponape. Při umístění na horních končetinách mohl tetovač pracovat podle vlastního vkusu, na dolních končetinách však bylo

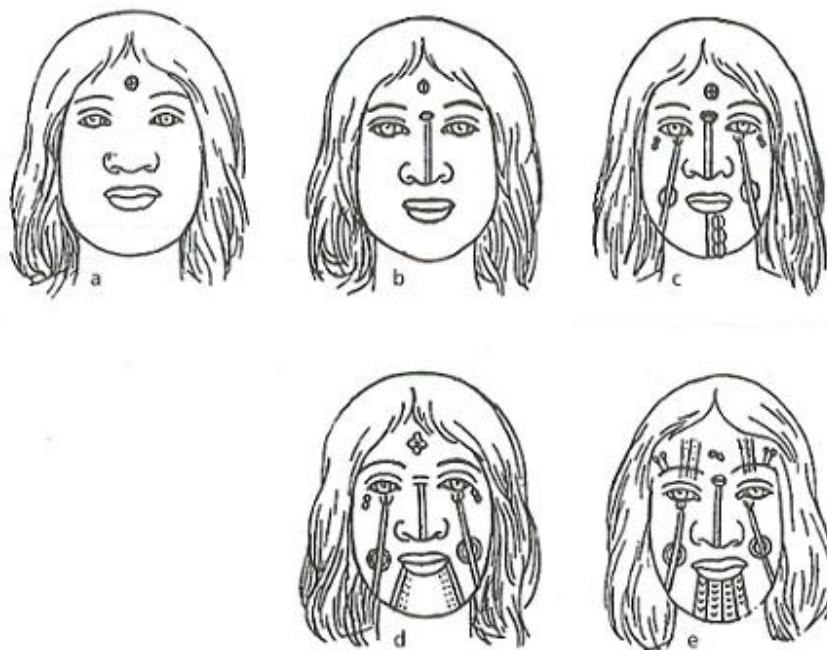
třeba dodržovat přesný řád. Každá noha byla vždy rozdělena na čtyři pole, vyplněná předepsanými vzory, například druhé pole musí být vždy ozdobeno ornamentem zvaným „tarový list“. (3)

Za příklady vztahů mezi jednotlivými obrazci lze uvést obvyklou praxi námořníků, kdy další tetováž mohla být přidána až poté, co její nositel absolvoval tetováž jinou:

„Když jste na moři ujeli pět tisíc mil, dostali jste na svou hrud' modrého ptáčka, po deseti tisících mil jste získali dalšího na jiné místo. Když byla za vámi druhá plavba, byli jste bohatší o prádelní šňůru s děvčaty a dívčími punčochami. Při překročení rovníku se objevil na noze Neptun, pro ochranu prase na jednom chodidle, kohout na druhém a navíc jste obdrželi amulet, který vás měl uchránit před utrpením v moři. Drak na vašem těle dokazoval, že jste překročili mezinárodní časové pásmo, a každý námořník, který byl, nebo chtěl, abyste si mysleli, že byl, v Honolulu, měl na své paži vytetovanou dívku tančící hula tak, že pohyb ruky mohl vyvolat dojem tance.“(4).

Za klasický případ syntaxe lze označit praktiky v oblasti Gran Chaco, kde se tetováže na obličeji rozrůstají postupně s věkem:

Pětileté děvče Chorotiů dostalo nejprve malý kroužek s vnitřním křížkem na čele, k němuž se v sedmi letech přidala tetovaná čára na nos. Tak se pokračovalo. Osmnáctiletá slečna měla navíc čáry na obou tvářích, dospělé ženy měly okrášlenou i bradu. Muži měli podobný věkový systém...(5).

Tetování dle věkových stupňů u Chorotiů kolem Rio Pilcomayo: a) pětiletá dívka, b) sedmileté děvče, c) asi osmnáctiletá slečna, d) žena, e) jiná žena. Původní nákres E. Nordenskiöldů z Gran Chaca, 1912

Příklad syntaxe tetování (6)

Podobný význam, tedy určení věku (dospělosti) mělo tetování v Nigérii, kde se využívalo šesti stupňů tetování „první fází bylo jizvení břicha, pak čela a předloktí, čtvrtá v pořadí byla záda, páté paže s rameny a teprve po šestém stupni, kdy se linkami pokrývala stehna, se dívka stávala sňatku schopnou ženou." (7)

Jako příklad toho, že umístění nebo podoba tetováže mnohdy souvisí s jejím významem, lze uvést symbolický význam umístění obličejového tetování Maorů: „vrchol čela znamenal hodnost, levá a pravá strana nad obočím pozici, levé a pravé znaky pod očima vyjadřovaly genealogii, obě lící strany k uším značily manželství, prostor mezi nosem, obočím i ústy individualizoval a nahrazoval podpis, místo pod ušima sloužilo k vyjádření zaměstnání, oblast brady pak moc a sílu a části vedoucí ke krku naznačovaly sociální postavení při narození." (8)

Sémantika

Určování významu jednotlivých znaků ve smyslu jejich vztahu k označovanému patří již do sémantiky, ta „pojednává o vztahu znaků k jejich designátům a tím k objektům, které mohou být nebo jsou znaky denotovány." (9)

Význam tetováže někdy závisel na jeho umístění nebo podobě, například muži na Borneu si tetovali ruce a krk. „*Tetování rukou vypovídalo o muži statečném a úspěšném v boji, tedy o získání několika lidských hlav*“.(10) Oproti tomu existoval také speciální znak, který se tetoval na zadní stranu krku. Tento obrazec - například u kmene Murut to byl čtverec - označoval muže zbabělého, který z boje utekl... Díky tetování byli od sebe muži při kmenových bojích jednoznačně odlišeni." (11)

Na Markézách bylo tetování výrazem zámožnosti a zásluh, lišilo se však podle pohlaví svých nositelů. Muži ho měli bohatší, na hrudi byl často výrazný „štít", údy byly přepásány čarami, záda a páteř někdy zkrášloval velký kříž a barva vyplňovala i obličejové partie. Ženy byly tetovány nepoměrně méně, většinou jen na rukou a nohou či na uších a okrajích úst, ruce však byly dívkám starším dvanácti let tetovány povinně, jinak by nemohly jíst se stejné mísy jako ostatní a nemohly by pomáhat v přípravě chlebovníkového těsta.(12) V tomto případě šlo zřejmě o potvrzení příslušnosti k širší rodině nebo komunitě.

Jako další příklad sémantického pohledu na věc, tedy vztahu tetování k jeho nositeli, ne tak vzdálený topograficky a časově, lze uvést výsledek současné ankety o nejoblíbenější místo k tetování, jejíž výsledky se objevily na internetu. První místo poněkud překvapivě, ale suverénně obsadila bedra, tedy anatomicky místo v krajině bederní páteře těsně nad hýžděmi. Tato pozice vévodí u žen od dob, kdy se v devadesátých letech objevil boom tribalových ornamentů právě na tomto místě. Postupem času jsou tribaly nahrazovány barevnými motivy, ale místo zůstává. Toto místo volí velké procento žen, které se jdou tetovat poprvé nebo mají do budoucna představu, že budou mít pouze jedno tetování. Z umístění je patrné, že jeho nositelka si ho může prohlížet pouze v zrcadle, není tedy určeno primárně tomu, aby ho měla „stále na očích". Umístění i provedení působí smyslně, ostatní ho mohou vidět jen za určitých

situací (když jeho nositelka chce), dá se tedy vystavit, ale i skrýt, jak je libo. Z umístění a většinou i provedení a volby motivu lze nejčastěji usuzovat právě na motivaci sexuální, na zvýšení své přitažlivosti a atraktivnosti pro partnera.

Samostatnou kapitolou je sémantika vězeňského tetování, jak je uvedeno v jiné části této práce v souvislosti s významem symbolu.

Pragmatika

Pokud má znak určitý význam může ho dekodovat nějaký interpretátor, ten ho může uchopit různými způsoby. Může dojít k porozumění, nebo naopak nemusí být pravý význam pochopen. Vztahem znaků k jejich interpretům se zabývá právě pragmatika. „Pragmatikou se nazývá věda o vztahu znaků k jejich interpretům. (...) Protože interprety většiny, ne-li dokonce všech znaků jsou živé organismy, je pragmatika dostatečně přesně charakterizována konstatováním, že pojednává o biotických aspektech semióze, tj. o všech psychologických, biologických a sociologických jevech, k nimž dochází při fungování znaků.“ (13)

Interpretovat tetování mohou všichni lidé, kteří se s ním setkají a jsou schopni vnímat ho jako znak. Nemusí přitom ani poznat, že jde o tetováž, stačí, když ho vnímají jako určitou

odchylnost. V reálném životě tedy půjde kromě vlastních nositelů o příslušníky ze stejné komunity, např. etnické, sociální, zájmové a podobně, kteří jsou s tímto nositelem v úzkém kontaktu a mnohdy jsou sami nositeli stejné nebo podobné ozdoby. Z jejich strany se neočekávají záporné nebo znevažující reakce na skutečnost, že je někdo tetován. Daleko víc lidí se ale nachází mimo uvažovanou komunitu a lze předpokládat, že právě oni nemusí rozpoznat pravý význam, zejména pokud je znak určen pouze pro svého nositele nebo pro určitého adresáta. Z toho pramení negativní vztahy a emoce k tetování a k jejich nositelům, od prostého nepřijetí po morální odsudky. Někdy může mít nepochopení až fatální následky, pokud není znak správně pochopen, jak je uvedeno např. ve stati o symbolech tetování ve vězeňské subpopulaci.

I když to nositelé tetování někdy nepředpokládají, a považují tetování za svoji soukromou až intimní záležitost, je jedním z jeho nejpodstatnějších významů funkce komunikační. Prezentací určité značky na svém těle sděluje jedinec svému okolí o sobě řadu informací, vysílá, mnohdy nevědomě, určité signály, které jeho okolí zachycuje a nějak vykládá. Tak dochází ke komunikaci, ať už chtěl tetovaný oslovit okolí úmyslně, nebo ne. Je logické a pochopitelné, že význam věcí se vytváří v určitém sociokulturním prostředí a kontextu, plně to platí zejména o tetování. Obličejové tetování moko signalizující u Maorů společenskou vážnost by v našem prostředí vyvolalo nejspíše zvědavost nebo zájem, možná i pochybnosti o nositelově duševním zdraví.

7. Konkrétní symbol a jeho místo v tetování

Jak je uvedeno v předchozí části této práce lze v repertoáru tetování nalézt nebo vystopovat obrazce nebo symboly prakticky ze všech oblastí lidské činnosti, a to ještě nepočítáme výjevy abstraktní, jejichž symbolika je obtížně uchopitelná a mnohdy není zřejmá ani svému nositeli. Jedním z cílů práce je pokusit se zachytit vývoj konkrétního symbolu a jeho postavení v současném tetování. V naší zeměpisné poloze a kulturní tradici se jako nejtypičtější a nejvíce rozšířený jeví motiv nebo symbol z křesťanského náboženství, např. v jednoduché podobě a symbolice kříž, ten ale v obecnější rovině prodělával jen malý vývoj.

Jako konkrétní symbol byl proto zvolen motiv hada a jeho proměny až do současných forem tetování. Hlavním důvodem je skutečnost, že motivy z přírody jsou přítomny v zobrazování všech kultur i časových epoch a had v nich hraje významnou roli. V této souvislosti budou zmíněny i motivy podobné nebo odvozené, hlavně drak, resp. bazilišek.

Kult (nebo zobrazení) hada se objevuje již v dávnověku jako určitá kolektivní vzpomínka lidstva na prehistorické obojživelné nestvůry, které se objevují již v dávných chetitských, ale i egyptských, aztéckých a nordických kulturách, tedy je rozšířenější než jen křesťanská víra. Důvodů pro obdiv, uctívání, nebo naopak obavy z hada je celá řada. Prvotní strach zřejmě vycházel ze skutečnosti, že v pravěku byl častou příčinou usmrčení jeskynních lidí, ale i příslušníků pozdějších, daleko vyspělejších kultur. Předpokládá se, že již z této doby pochází prastarý symbol spirály, který se vyskytuje téměř ve všech kulturách a má zřejmě původ v pravěké zkušenosti s hady.

Řada předpokládaných vlastností a symbolů na ně navazujících byla podmíněna životními projevy hadů – líhnou se z vajec jako ptáci, odtud obrazy létajících hadů a zobrazení draků, na jaře se svlékají z kůže a představují tak symbol sama sobě obnovujícího života, jejich hypnotizujícímu pohledu na kořist byl připisován význam všepřonikajícího vědění.

Jak v mýtech, tak i v umění se objevuje dvojitý aspekt hadí symboliky. Na jedné straně je hodnocen jako nositel blaha, např. v Aeskulapově kultu, ve znaku lékařství jako hůl obtočená hadem, jednoznačně pozitivní roli hrál had v egyptské symbolice, hadi na biskupských berlách jsou symbolem Krista. Byl též spojován s plodností, moudrostí a léčivou silou a byl proto některými národy uctíván jako bůh. Na druhé straně se motiv hada objevuje v zobrazení prvotního hříchu, byl symbolem zla a synonymem pro Satana – „toho dávného hada“ a byla mu připisována řada negativních vlastností.

Hadí symbolika je nesmírně bohatá a komplikovaná, což vedlo k jejímu opakovanému zpracovávání jak v pověstech a později v literatuře, ale i ve výtvarném umění a pochopitelně i v tetování. Motivací byla jak ochrana před riziky, tak naopak i určitá propagace a přihlášení se ke kultu hada nebo jeho symbolice. Kromě ztvárnění uměleckého šlo pochopitelně i o

vyjádření symbolické. Tak had zakusující se do svého ocasu představuje čas, který se bez přestání obnovuje, koloběh roku a ročních dob, v alchymii byl vykládán jako znamení mystéria věci opakující se v univerzu. Spirálovitý had symbolizuje životní sílu vycházející z hlubin a samotná spirála představuje souvztažnost světa a jeho původu. Vyjadřuje relativnost, věčný návrat, opakování, cyklický charakter vývoje s počátkem a koncem, tedy smrtí. Spirála se objevuje jako grafický motiv již v době kamenné s významem obnovování života a symbolem plodnosti a postupně je přejímána všemi kulturami. Dochovala se až do současnosti, v různě modifikovaných vlnkách a spirálách je součástí výzdoby lidských staveb a je motivem i řady dekorativních tetování.

Latinský výraz „draco“ znamená kromě hada i draka, ten měl pro prvotní křesťany jednoznačný význam jako ztělesnění principu zla, představoval zástupce ďábla, byl zobrazován jako strašlivý oheň chrlicí obří had. Takto je většinou popisován i v českých pohádkách, zajímavé je, že jako oběť nebo potravu nutnou k svému životu vyžadoval pouze mladé dívky. Řada světců, včetně Krista, jsou zobrazováni v rámci boje proti ďáblu jako drakobijci. Na druhé straně v asijských zemích, zejména v Japonsku jsou oblíbené zvířecí motivy včetně hadů a ještěřů pro jejich kladné vlastnosti.

Zajímavý z dnešního pohledu, a to i s přihlédnutím k motivaci ve volbě námětu tetováže, je sexuální význam symbolu hada. Důležitou roli v tomto směru hrál v keltské symbolice jako symbol znovuzrození díky své schopnosti se obnovovat, symbolem plodnosti byl pro svůj tvar připomínající pohlavní úd a schopnost zplodit velké množství potomků. Ve vazbě na sexualitu je had v křesťanském pojetí spojován s Prvním hříchem Adama a Evy jako ztělesnění ďábla a vyjadřuje pokušení, kterým se nechala zlákat žena, proto je někdy had zobrazován s ženskou hlavou, tedy jako symbol.

Had se objevuje také na vyobrazení Immaculaty neboli neposkvrněného početí Panny Marie. Marie podle katolické nauky byla stejně jako Eva bez prvotního hříchu a na rozdíl od ostatních byla uchráněna i od následků dědičného hříchu, kterým je především náklonnost k hříchu a nezřízená žádostivost, ne však od vnějšího důsledku hříchu, kterým je bolest a utrpení. V grafické podobě Immaculaty stojí jako mladá dívka se sepjatýma rukama na půlměsíci, který je obtočen hadem symbolizující překonání prvního hříchu.

Výklad symbolu hada v nevědomí a ve snech je velice spletitý, neboť ve vztahu k člověku vyjadřuje sexualitu, zároveň životní sílu, proměnu, ve vztahu ke světu vyjadřuje evoluci, nepřetržitý koloběh zrozování, ale také negativní aspekt stvořeného.

8. Současná interpretace a její význam pro tetování

Z popsaného všeobecného rozšíření hada ve vývoji lidské kultury lze vysvětlit a odvodit řadu motivů a obrazců vyskytujících se u současných nositelů tetování, a to jak různě realisticky zobrazených hadů, draků, ještěřů, tak i ornamentálních variací obsahujících spirály nebo vlnovky, do kterých se hadí symboly postupem času geometrizovaly a nakonec změnilly v rostlinné motivy připomínající tvar písmene S. Asi nejjednodušší je vysvětlit motiv draka, barevně provedeného v jeho plné „útočné kráse“ na hrudníku nebo zádech dospělého muže, který tak dává svému okolí najevo jak se cítí, jak by se rád choval, pokud samozřejmě nejde o symbol draka jako příslušnost k japonské mafii nebo tradiční tetování japonských hasičů vodními draky. Složitější symboliku lze vidět ve variacích na geometrizované hadí motivy, na možný sexuální podtext lze usuzovat podle jejich umístění na intimních partiích těla, zvláště u žen.

Ilustrační obrázek představuje zcela jistě semiotický oříšek, bylo by opět zajímavé zjišťovat pořadí tvorby jednotlivých vyobrazení, motiv hada na břicho a podbřišku, který velice pravděpodobně zasahuje i do blízkosti genitálu však celému dílu vévodí. Ačkoliv je využitý prakticky každý kousek kůže horní části těla, oba prsy jsou vynechány, možná proto, že tetování je zde technicky obtížnější a i bolestivější, možná ale proto, že v rámci celkové kompozice (a komunikace směrem k potenciálnímu divákovi), mají právě prsy vyniknout a zvýšit tak celkovou atraktivitu a přitažlivost. Had je navíc ozdoben korunou, zřejmě na znamení svého výsostného postavení a důležitosti, tím nositelka, možná podvědomě, jeho význam ještě zvyšuje. Tetováž tedy vypovídá o své nositelce hodně, možná víc než chtěla říci, z grafické podoby lze ale pouze spekulovat o možných významech.

Z uvedeného lze dojít k závěru, že motivy hada a draka, ať již v podobě provedené realisticky, ale i vývojem geometrizované zejména do četných variací na vlnovky a spirály, mají jako inspiraci k tetováním, zřejmě a možná často nevědomě, sexuální podtext pravěkého a v dějinách lidstva velmi rozšířeného kultu hada. Kromě značného rozšíření v repertoáru tetovacích salonů pro to svědčí zejména lokalizace v blízkosti intimních lidských partií nebo na místech krytých oděvem, tedy v místech, která nejsou určena pro pohledy všech.

U mužů motivy stylizovaného hada nebo draka naopak vidíme často na pažích, tedy viditelných místech, jsou tak určeny pro všechny zájemce (zájemkyně?) a v kombinaci s vyvinutými svaly signalizují mužnou sílu a potenci připisovanou hadovi a to, že jejich nositel oplývá (nebo by možná chtěl oplývat) stejnými vlastnostmi. Je až s podivem, kolik variací na toto téma nabízejí prakticky všechny tetovací salony, bylo dost obtížné vybrat z bohaté nabídky jen něco k ilustraci. Obliba tohoto tématu je tedy zřejmě mezi zákazníky velká, možná opět v řadě případů ale nevědomá, bez znalosti možné symboliky.

9. Závěr

Cílem práce bylo ukázat, že fenomén tetování jako součást mezilidské komunikace má velmi dlouhou tradici a téměř celosvětové rozšíření. Jako takový má řadu účelů a funkcí, v současnosti prožívá další vlnu své popularizace a představuje svébytnou součást pop artu. Jednou z funkcí je i výměna znaků a významů, proto je fenomén v této práci nahlížen i z hlediska sémiotiky, když prvky systému tvoří vlastní tetováže a dále jejich nositelé a tvůrci. Vazby jsou zprostředkovány významy, ty jsou vytvářeny pozorovatelem a vždy vychází ze syntaxe (vzájemné souvztažnosti znaků - umístění tetováže na těle, vztah k jiné tetováži), ze sémantiky (vztahu tetováže k nějaké skutečnosti, např. k rituálu nebo ke konkrétní funkci) a z pragmatiky (jak je tetováž následně interpretována pozorovatelem nebo uživatelem).

U popisu jednotlivých funkcí jsou uvedeny i motivy a náměty tetováží a jejich význam. I když tetování se vyskytuje u kultur, které se svojí úrovní, vývojem a historií někdy hodně liší, náměty i obrazce se často opakují nebo jsou si hodně podobné. Na symbolu hada, který představoval v dějinách některých národů kultovní zvíře a jako takový byl opakovaně zobrazován, lze pozorovat jeho geometrizaci do podoby vlnovek a spirál, a to již v dobách historických. Tyto grafické symboly se staly oblíbeným motivem i současných tatérů a nositelů tetováží, zřejmě ne z důvodů původních, tedy jako ochrana před nebezpečím tam, kde byl had považován za představitele zla nebo jako znak příslušnosti ke kultu hada. Lze se domnívat, že obliba hada, ať již zobrazeného realisticky nebo v podobě symbolických spirál nebo vlnovek, je, možná jen podvědomě, určitým pokračováním kultu hada, zejména s jeho významem pro sexualitu a plodnost.

Použitá literatura:

1. BÍLÁ, Jitka. Anotace : Tetování jako symbol. Symboly a jejich význam v tetování kriminálních živelů z nástupnických států SSSR. *Kriminalistika : čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi* [online]. 2000, roč. 2000, č. 2 [cit. 2009-04-20]. Dostupný z WWW: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2000/00_02/anotace.html>.
2. Buchtová Barbora. Tatuáž jako znakově významový systém v zrcadle kybersémiotiky. Část II.. *Inflow: information journal* [online]. 2009, roč. 2, č. 10 [cit. 2012-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/tatuaz-jako-znakove-vyznamovy-system-v-zrcadle-kybersemiotiky-cast-ii>>. ISSN 1802-9736.
3. FIKSA, Radek, *Tetování*. Vydání první. Sowulo Press, 2005. 144 s.
4. FROTSCHER, Sven, *5000 znaků a symbolů světa*. Vydání první. Praha : Grada Publishing, 2008. 268 s.
5. HALL, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Vydání první. Praha: Mladá fronta 1991. 517 s.
6. HEINZ - MOHR, Gerd, *Lexikon symbolů*. Praha: Volvox globator, 1999. 318 s.
7. LÉVI – STRAUSS, Claude, *Cesta masek*. Liberec – Praha : Dauphin. 1996. 199 s.
8. MYSLIVEČEK, Milan. *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Vydání druhé. Praha: Horizont, 1994, 280 s.
9. REMEŠOVÁ, Blanka. „Mezi Dajaky na Borneu“, in *Magazín Koktejl*, únor 2000, č. 2. Dostupný z: <<http://www.czech-press.cz/index.php?cid=39>>.
10. RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Martin Rychlík. Vyd. 1. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 350 s.
11. STINGL, Miloslav. *Očarovaná Havaj*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1981. 637 s.
12. VALENTA, Vladimír. *Tetování a tetování*. 1. Vydání. Praha : Deus, 2011, 272 s.

www. Wikipedia .cz

[1] FROTSCHER, Sven, 5000 znaků a symbolů světa. Vydání první. Praha : Grada Publishing, 2008. Předmluva

Citace:

[1] RYCHLÍK, Martin. Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. str. 27

[2] Obrázek převzat z JUHAŇÁK, Libor. Lingvistické a sémiotické pojmy a problémy související se SJ. *Inflow: information journal* [online]. 2008, roč. 1, č. 10 [cit. 2009-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/lingvisticke-semioticke-pojmy-problemy-souvisejici-se-sj>>.

[3] STINGL, Miloslav. *Neznámou Mikronésii*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1976. str. 110-111.

[4] WEBB, Doc. „Sailors 'n Tattoos." Redigováno D.E.Hardym. *Tattootime No.3: Music & Sea Tattoos*. Hardy Marks Publications, Honolulu, 1988, str. 10. Dle FERGUSON, Henry, PROCTEROVÁ, Lynn. *Umění tetování*. Praha : Rebo, 1998.

[5] Dle RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. str. 190.

[6] RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. str. 190.

[7] RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. str. 197.

[8] Ibid. str. 107

[9] MORRIS, Charles W. *Lingvistické čítanky. [Sv.] 1, Sémiotika, Sv. 2*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1970. str. 25

[10] Tato kultura pěstovala specifický „hon na lidské lebky" - zabitým nepřátelům se řezaly hlavy a množství získaných lebek zvyšovalo sociální prestiž

[11] REMEŠOVÁ, Blanka. „Mezi Dajaky na Borneu", in *Magazín Koktejl*, únor 2000, č. 2. Dostupný z: <<http://www.czech-press.cz/index.php?cid=39>>

[12] Ibid. str. 88 - 93

[13] MORRIS, Charles W. *Lingvistické čítanky. [Sv.] I, Sémiotika, Sv. 2.* 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1970. str. 32.

Poznámka: citace [2], [3], [4], [8] až [13] jsou převzaty ze zdroje 2. Buchtová Barbora. Tatuáž jako znakově významový systém v zrcadle kybersémiotiky. Část II.. *Inflow: information journal* [online]. 2009, roč. 2, č. 10 [cit. 2012-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/tatuaz-jako-znakove-vyznamovy-system-v-zrcadle-kybersemiotiky-cast-ii>>. ISSN 1802-9736.

Příloha: Ukázky současné produkce tetáže

Obr. 1 - Motiv draka na pravém rameni a složitý ornament na velmi oblíbené partii dolní části zad u ženy <http://zwillingekaulitz.blog.cz/0905/dalsi-inspirace-tetovani>

Obr. 2 – Ukázka abstraktního obrazce na velmi časté lokalizaci (kotník) <http://www.lovelove.estranky.cz/clanky/tetovani/motivy-tetovani.html>

Obr. 3 – Složitý barevně provedený abstraktní obrazec pokrývající celou partii zad <http://tetovni.webnode.cz/album/fotogalerie/vzory-tetovani-motivy-tetovani-jpg1/>

Obr. 4 – Bohaté barevné tetování na ruce s tetováním na zádech stylizujících křídla anděla
<http://zwillingekaulitz.blog.cz/0905/dalsi-inspirace-tetovani>

Obr. 5 – Barevně provedený motiv vážky dokumentující současný trend se snahou pokrýt velkou plochu <http://www.tattoos21.com/color-1312/>

Obr. 6 – K zobrazení vážky použil tvůrce jednotlivé obratle nositele tetování
<http://bang.blog.cz/0607/fotky-tetovani>

Obr. 7 – Abstraktní obrazec lze vyložit i jako stylizovaný motiv hada
<http://www.tetovani.org/>

Obr. 8 – Abstraktní zobrazení svým barevným provedením a celkovým dojmem zvyšuje ženskost své nositelky <http://www.flowerpictures1.com/r-flower-back-tattoos-91-tulip-flower-back-tattoo-1368.htm>

Obr. 9 – Stylizovaná podoba letícího draka na zádech <http://bang.blog.cz/0607/fotky-tetovani>.

Obr. 10 – Detailní provedení dračí hlavy s agresivním výrazem

<http://www.roucetatoo.cz/foto/cerno-sediva-tetovani?start=18>

Obr. 11 – Motiv útočícího draka <http://www.novinky.cz/zena/zdravi/202514-tetovani-uz-neni-vystrednosti-ale-vytvarnym-dilem.html>

Obr. 12 – Naturalistické zobrazení útočícího hada <http://dagmara.pise.cz/tetovani/062009/>.

Obr. 13 – V současnosti velmi oblíbené tetování asijského znaku

<http://www.cinstina.cz/article-preklad-do-cinstiny.html>

Obr. 14 – Zajímavé barevné provedení motivů ptáků, zřejmě symbolizující snahu po svobodě nebo volnosti <http://tattoo.about.com/cs/tatart/l/blchristinaback.htm>

Obr. 15 – Barevně provedený motiv srdce vycházející ze současného trendu užití více barev v tetování <http://www.toptetovani.cz/>

Obr. 16 – Abstraktní motiv navozující pocit agrese http://laugh_now_cry_later_mask_tattoo1.jpg

Obr. 17 – Užití UV záření v současné tvorbě tetáže http://xman.idnes.cz/xman-styl.aspx?c=A100426_172930_xman-styl_fro

Obr. 18 - Užití UV inkoustu v současné tvorbě tetáže, kdy vytetovaná písmena na prstech se rozzáří pouze při ultrafialovém záření http://xman.idnes.cz/xman-styl.aspx?c=A100426_172930_xman-styl_fro

Obr. 19 - Užití UV inkoustu v současné tvorbě tetáže, kdy při osvětlení ultrafialovým světlem se zvýrazní vytetované kosti levé ruky http://xman.idnes.cz/xman-styl.aspx?c=A100426_172930_xman-styl_fro

Obr. 20 – Symbol hada v kombinaci s dívčí tváří <http://jejda2.blog.cz/en/0802/tetovani-motivy>.

Obr. 21 – Symbol draka na mužském bicepsu jako sexuální symbol

http://www.tetovani.fotogalerie.cz/tetovaci_salony_ostrava_opava_karvina_bruntal_frydek_mistek_karvina_novy_jicin_moravskoslezsky_kraj.htm

Obr. 22 – Barevně provedený motiv draka v typické lokalizaci na mužské paži jako symbol

mužské síly http://karmacolors.blogspot.cz/2008_07_01_archive.html

Obr. 23 – Barevně provedená lví hlava, opět umístěná na mužské paži

<http://www.tattoos21.com/color-1319/>

Obr. 24 – Ukázka skarifikace ve tvaru houslového klíče umístěném na pravé horní paži

<http://forum.teamxbox.com/showthread.php?t=602560>

Obr. 25 – Černobíle provedení draka <http://vzory-motivy-tetovani.cz/tetovaci-salon-olomouc>.

Obr. 26 – Barevné provedení hada vinoucího se kolem nože

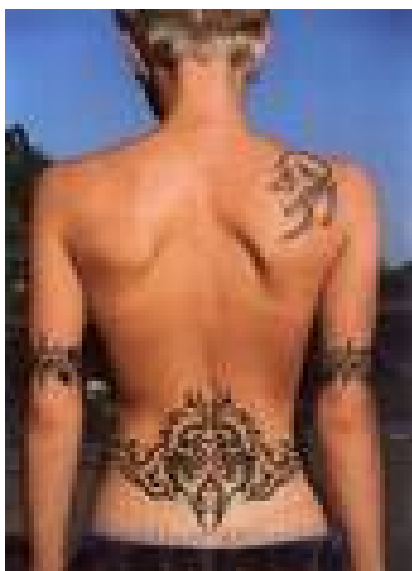
<http://www.tetovani66.cz/clanek/144-vyznam-motivu-v-tetovani---hadi/>

Obr. 27 – Realistické zobrazení útočícího hada nad kotníkem pravé nohy <http://www.tattoo-dragoon.cz/d165-cernobile-tetovani.html>

Obr. 28 - Abstraktní provedení vinoucího se hada <http://lunysweb.blog.cz/0804>

PŘÍLOHOVÁ ČÁST

Ukázky současné produkce tetáže:

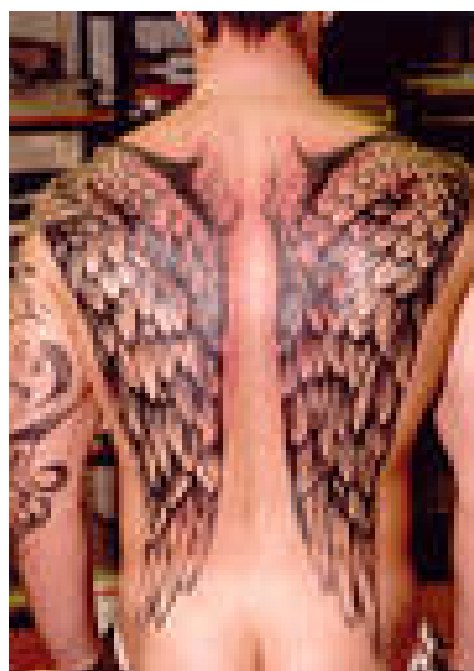
Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

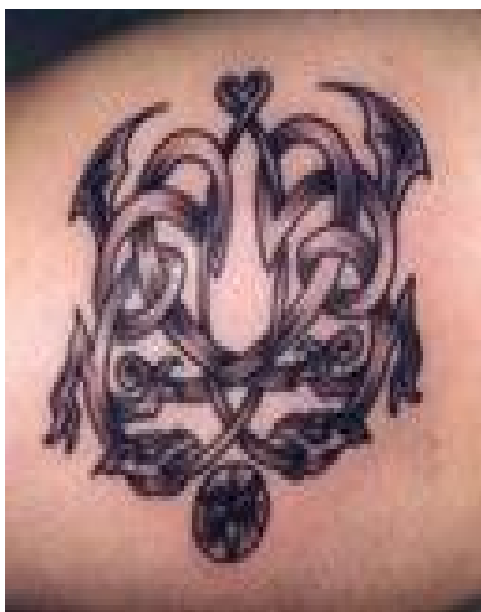
Obr. 4

Obr. 5

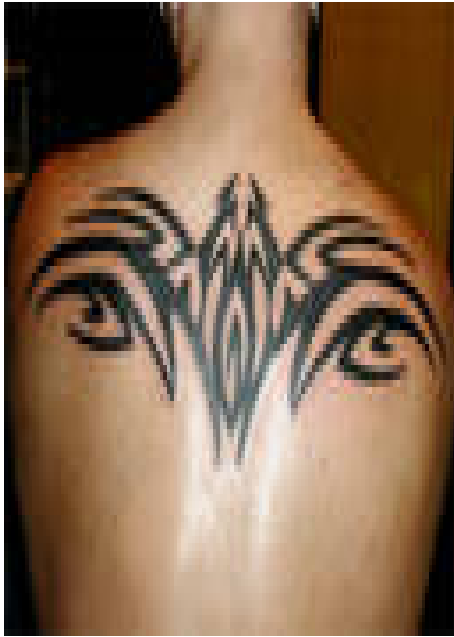
Obr. 6

Obr. 7

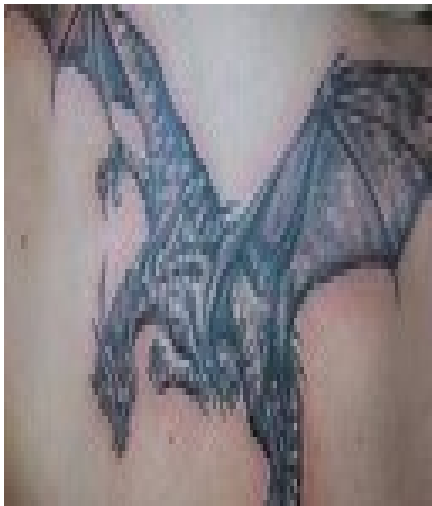
Obr. 8

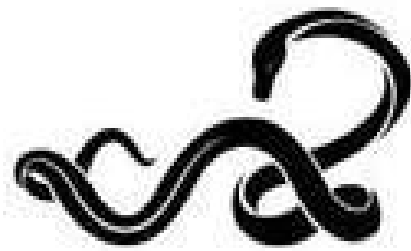
Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

Obr. 12

Obr. 13

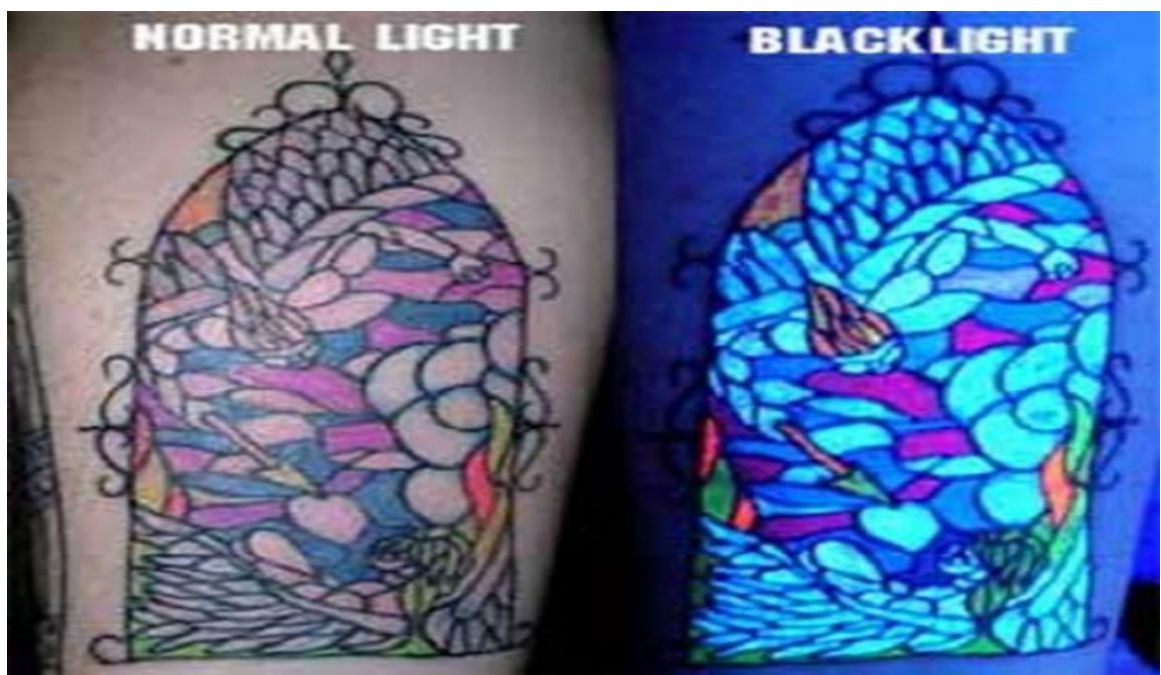
Obr. 14

Obr. 15

Obr. 16

Obr. 17

Obr. 18

Obr. 19

Obr. 20

Obr. 21

Obr. 22

Obr. 23

Obr. 24

Obr. 25

Obr. 26

Obr. 27

Obr. 28

Vysoká škola: Univerzita Karlova v Praze
Katedra: Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

Fakulta: Pedagogická
Školní rok: 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro Karla Bokra
(titul, jméno, příjmení, rodné příjmení,.)

dat.nar. 24.5.1975

Zelenohorská 499/31, Praha 8
(adresa bydliště)

obor: Vychovatelství

Vedoucí katedry vám ve smyslu nařízení vlády České republiky č. 111/1998 Sb. o státních závěrečných a státních rigorózních zkouškách, určuje tuto bakalářskou práci:

Název tématu:

Fenomén tetování – tělo jako sociokulturní a výtvarný dokument

Zásady pro vypracování:

Práce pojednává o fenoménu tetování a jeho historické i aktuální prezentovanosti prostřednictvím současné vizuální kultury. Popisuje nejen důvody vzniku tohoto fenoménu v kultuře minulosti, ale také důsledky pro sociální vnímání „tetovaného“ a vysvětluje možné klady i zápory takového zdobení. Práce zmíní také rituální a společensko-kulturní aspekty tetování s důrazem na jejich estetickou a výtvarnou funkci a významy sdělení a etnografické i sociální odlišnosti. V odborné terminologii text pojednává o technikách tetování a principech znázorňování, včetně témat, motivů a symboliky.

Student prezentuje na základě práce s odbornou literaturou v teoretické části psychologické aspekty vlivu masových médií a reklamy na „pořizení“ tetáže, pokud takové existují.

Práce zmíní i problematiku důsledků působení reklamy na vznik tohoto fenoménu.

Didaktická část pojednává o vztahu tetování jako formy zdobení lidského těla, ovlivnění racionálního vnímání a o vztahu výchovy, prevence a důsledcích vnímání pro rozvoj myšlení a postojů dítěte.

Příloha práce bude obsahovat vizuální sondu do „prezentace současné tetážové produkce“ a její inzerování na internetu a masových (převážně tištěných sdělovacích prostředcích) různými

informačními kanály. V lokální terénní výzkumné sondě představí vzorník a pohnutky k tetování. Přílohy budou koncipovány jako schématický vzorník typů a vzorů tetáže formou autorského fotografického cyklu.

Rozsah práce: 35 – 40 stran

Rozsah příloh: 20-30 fotografií (+ eventuelně dle potřeby materiály v jiném výtvarném médiu)

Seznam odborné literatury:

RYCHLÍK, M., Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla. NLN, 2005 (1.vydání)
ISBN: 8071067806

FELLMAN, S., The japanesse tattoo. Abbeville press. 1988. English
ISBN-10: 0896597989

KITAMURA, T., Tattoos of the floating Word. Kit publishers. 2003. English
ISBN-10: 9074822452

GREEN, T, Ph.D., Ink: The Not-Just-Skin-Deep Guide to Getting a Tattoo. NAL Trade. 2005.
English ISBN-10: 0451215141

KAT V, D., High voltage tattoo. Collins design. 2009. English ISBN-10: 0061684384

MAARTEN H, V, D., The World of Tattoo: An Illustrated History. Mundurucu Publishing. 2007.
English ISBN-10: 9068321927

ROBLEY, H.G., Maorské tetování. Sowulo press. 2008 (1.vydání) ISBN: 9788090395718

TETOVÁNÍ A ÚPRAVY TĚLA ODBORNÁ, INSPIRUJÍCÍ A DALŠÍ LITERATURA A EL. ZDROJE

a) Tištěné monografické publikace

BAHN, P. G.: Hroby hrobky a mumie. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-903618-1-1

STRAUSS, C.: Myšlení přírodních národů. Praha: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-9-4

ČAPEK, J.: Umění přírodních národů. Praha: Dauphin, 1996. ISBN 80-86019-19-5

FELLER, L.: Tělo. Projekt v rámci užité sémiotiky. Ústí nad Labem: Seminář užité sémiotiky – Ludvík Feller, 2004.

FERGUSON, H.: PROCTEROVÁ, L.: Umění tetování. Praha: Rebo Production, 1998. ISBN 80-7234-028-X

FIKSA, R.: Encyklopedie Bodyartu. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press, 2009. ISBN 978-80-903957-4-9

FIKSA, R.: Piercing. 1.vyd. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press, 2005. ISBN 80-903618-0-3

FIKSA, R.: Tetování. 1.vyd. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press, 2005. ISBN 80-903618-1-1

HARTL, P.: Stručný psychologický slovník. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178-803-1

HAVELKA, O.: LORENCOVÁ, M.: Nahá Afrika. Praha: MF, 2006. ISBN 80-204-1537-8

JIROUŠKOVÁ, J.: Dějiny odívání: Černá Afrika. Praha: NLN, 2003. ISBN 80-7106-367-3
JIROUŠKOVÁ, J.: Dějiny odívání: Severní Afrika. Praha: NLN, 2007. ISBN 978-80-7106-914-0
KRIEGELOVÁ, M.: Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci. Havlíčkův Brod: Grada, 2008. ISBN 878-80-247-2333-4
NOVÁČEK, O.: Tetování a tetování. Brno: Moravské nakladatelství, 1937
RYCHÍK, M.: Dějiny odívání: Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla. 1.vyd.Praha: NLN, 2005. ISBN 80-7106-780-6
ZHORŮ, I.: Proměny soudobého výtvarného umění. Praha: SPN,1992. ISBN 80-04-25555-8

b) Tištěné seriálové publikace Botulin. 1001+1, 1/2008, s. 36-37 Hřebíky pod kůží. Reflex, 6. 5. 2010, s. 36-41 Jezdit či nejezdit: Jak se dívají sami cestovatelé na změny, které přinášíme domorodým kmenům. Lidé a země, 4/2010, roč. 59, s.53-58
Krása navždy. Reflex, 4/2010, s. 19-23. 114

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jan Šmíd, PhD.**
(titul, jméno, příjmení, kontaktní spojení)

Datum zadání bakalářské práce:

Termín odevzdání bakalářské práce: 30.11.2012

.....
ředitelka UPRPŠ

V Praze dne 22.11.2012

**Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1**

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou

Závěrečná práce:

Druh práce	
Název práce	
Autor práce	

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Jsem si vědom/a, že pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny dané práce lze pouze na své náklady a že úhrada nákladů za kopírování, resp. tisk jedné strany formátu A4 černobíle byla stanovena na 5 Kč.

V Praze dne

Jméno a příjmení žadatele	
Adresa trvalého bydliště	

Podpis žadatele

**Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1**

**Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list**

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				